

LAI BŪTU ARVIEN LABĀK

Nemīgi rūpēdamās par tautas materiālās labklājības un kultūras attīstības celšanu, Komunistiskā partija un Padomju valdība izstrādājusi un realizē virkni pasākumu, lai jau tuvākajos divos trijos gados krasī uzlabotu strādnieku, kolchoznieku, inteliģences, visas padomju tautas apgādi ar pārtikas un rūpniecības precēm. Šim lielajam mērķim kalpo arī šīs dienas publicētie PSRS Ministru Padomes un PSKP Centrālās Komitejas lēmumi «Par plaša patēriņa rūpniecības preču ražošanas paplašināšanu un to kvalitātes uzlabošanu» un «Par pārtikas preču ražošanas paplašināšanu un to kvalitātes uzlabošanu».

Konsekventi realizējot Komunistiskās partijas nosprausto Padomju Savienības industrializācijas politiku, mūsu valstī uzcelta varena, tehniski pilnvērtīga smagā rūpniecība, kas nodrošina visus ekonomiskos priekšnoteikumus straujai tautas patēriņa priekšmetu ražošanas kāpināšanai. Savukārt mūsu socialistiskās lauksaimniecības attīstība un pēdējā laikā veiktie pasākumi, kas nodrošina vēl straujāku lauksaimniecības augšupeju, rada stabili izvēli bazi, lai arvien lielākos apmēros izvērstu pārtikas preču ražošanu.

Daudz uzmanības veltīs un pārtikas rūpniecības attīstībai tika veltīts visos pēckara gados. Patēriņa priekšmetu šogad tiks saražots par 72 procentiem, bet pārtikas preču — par 41 procentu vairāk nekā 1940. gadā. Bet arī šīs līmeņa vairs neapmierina padomju tautas arvien pieaugošās prasības, neatbilst mūsu darbaļaužu materiālās labklājības, pirkspēju strauji augošajiem tempiem. Tādēļ partija un valdība nospraudusi uzdevumu vistuvākajā laikā panākt krasu patēriņa priekšmetu un pārtikas preču ražošanas kāpinājumu, lai bagātīgi apgādātu iedzīvotājus ar pārtiku un apģērbiem, apaviem, traukiem, mēbeļiem, mājputniem, piederumiem un citiem priekšmetiem, kas vajadzīgi cilvēka ikdienas dzīvei.

PSRS Ministru Padomes un PSKP Centrālās Komitejas lēmuma mērķi daudzi skatīti, kas raksturo plaša patēriņa preču ražošanas jaunos uzdevumus 1954., 1955. un 1956. gadam. Dzelzkalnraģijas šāls skaistums, redzamais tiem konkrētu, apbrīnojami skaistu, savijpošu ainu. 1956. gadā mūsu valstī ražos 2 reizes vairāk vilnas audumu nekā 1950. gadā. Zīda audumu ražošana šai laikā posma pieaugums 5,2 reizes, kokvilnas audumu — par 70 procentiem, trikotāžas veļas — 2,8 reizes, ādas apavu — par 70 procentiem, šujmašīnu — 5,9 reizes, veļaspēdu — 5,8 reizes, pulksteņu — 3,2 reizes, radiouztvērēju un televizoru — 5 reizes, mēbeļu — 3,9 reizes.

1956. gadā mūsu zemē ražos 2,4 reizes vairāk gaļas un 2 reizes vairāk sviesta nekā 1950. gadā. Augu eļļas ražošanas pieaugums šais gados būs

pieaudzis 2 reizes, smalkā cukura — 2,1 reizi, rafinādes cukura — 2,6 reizes, dažāda veida konservu — caurmērā 2,9 reizes, lielā mērā pieaugs konditorejas izstrādājumu ražošana.

Varētu minēt daudz vairāk šādu piemēru. Tie visi liecina tikai vienu: Padomju valsts mobilizē savus varenos resursus, lai ikvienu tās pilsoņu dzīvē kļūtu arvien labāka, kulturalāka, pārticīgāka.

Partijas un valdības lēmumos uzmanība veltīta ne tikai plaša patēriņa un pārtikas preču ražošanas apjoma palielināšanai, bet arī to kvalitātes celšanai, arēja izskata, iesaiņojuma uzlabošanai. Runa ir ne vien par to, lai mums būtu vairāk gaļas, sviesta, konservu, konditorejas izstrādājumu, apģērbi, apavu, mājputni un sadzīvē vajadzīgu priekšmetu, bet arī par to, lai šīs preces būtu augstas kvalitātes, lai patērētājs tās saņemtu glītā apdarē un lai tās atbilstu padomju cilvēka augsti attīstītajai gūmei.

Padomju valdības un Komunistiskās partijas jaunajos lēmumos nosprausta grandioza programma padomju tautas dzīves līmeņa celšanā. Lai šo programmu sekmīgi realizētu, tiks leģvorojami pastiprināti mūsu vieglās un pārtikas rūpniecības jauda — uzcelti mūžīgi tekstilkombināti, trikotāžas fabrikas, apavu fabrikas, gaļas pārstrādāšanas uzņēmumi, konservu fabrikas, sviesta un siera rūpnīcas, cukurfabrikas, konditorejas izstrādājumu fabrikas un citi uzņēmumi, kas nodrošinās iedzīvotāju pastiprinātu apgādi ar pārtiku un rūpniecības precēm. Līdztekus šai kapitālajai celtniecībai modernizēs un paplašinās līdzšinējos vieglās un pārtikas rūpniecības uzņēmumus. Plaša patēriņa preču ražošanā arvien vairāk iesaistīsies arī padomju mašīnbūvniecības, metalurģijas, elektorrūpniecības, būvmateriālu rūpniecības, mežu un papīru rūpniecības, kā arī vietējās un kooperatīvās rūpniecības uzņēmumi. Visa padomju tauta partijas un valdības nospraustos uzdevumus uzņems kā patī savus, savām vitalajām interesēm cieši jo cieši atbilstošus uzdevumus. Un tā ir drošākā garantija, ka tie tiks izpildīti.

Ar pašizliedzīgu darbu padomju ļaudis atsaucas Lielā Oktobra 36. gadadienai veltītajiem PSKP Centrālās Komitejas Aicinājumiem:

— **Plaša patēriņa preču rūpniecības darbinieki!** Vairāk labu un skaistu audumu, labu un gaumīgu apģērbi, stipru un glītu apavu un citu augstas kvalitātes preču! Nodrošināsim plaša patēriņa preču ražošanas strauju augšupeju!

— **Pārtikas preču rūpniecības darbinieki!** Visnotaļ paplašiniet pārtikas preču ražošanu, nenogurstoši uzlabojiet to kvalitāti! Vairāk gaļas un zivju produktu, sviesta, cukura un citu pārtikas preču mūsu zemes iedzīvotājiem!

Komunisma jauno cēlāju priekšpulks

Pirms trīsdesmit pieciem gadiem radīta Vissavienības Ļeņina Komunistiskā Jaunatnes Savienība nostāigājusi lielu, slavas vainagoto ceļu. Partijas vadībā tā norūdījies un nostiprinājusies, izaugusi par komunisma cēlāju daudzmitojonu organizāciju.

Savu pirmo kaujas rūdījumu tā guva pilsoņu kara ugunīs.

Kad sākās socialistiskās celtniecības darbs, arī šeit komjaunieši bija pirmās rindās. Ar milzīgu entuziasmu viņi piedalījās visos mūsu zemes jauncelmes pasākumos. Komjaunieši Talajos Austrumos radīja jaunu rūpniecības centru — Komsomoļu pilsētu Amuras.

Bezgalā mīlot Dzinteni, komjaunatne lielajā Tēvijas karā parādīja nemirstīgu varonību. Lai atceramies Zoi Kosmodemjansku, Lizu Calkinu, Olegu Koševoju, Sergeju Tjuļeņinu un daudzus citus, kuru vārdus mūžam pieņimēs visa padomju tauta.

Arī pēckara celtniecībā komjaunatne leģvuldi milzīgu darbu.

Par visiem šiem nopelniem Dzintenes labā komjaunatne apbalvota ar četriem ordeņiem, kas grezno tās karogu.

Daudzu izcilu komjauniešu tēli iemiesoti padomju literatūrā, mākslā un muzikā. Kā cildens paraugs padomju jaunīšiem kalpo Paveļa Korčagina tēls N. Ostrovska romanā «Kā rūdījās tērauds», Uljanas Gromovas, Lubovas Sevcovas un citu jaungvardiešu tēli A. Fadejeva romanā «Jaunā gārde».

Latviešu literatūrā spilgtu komjaunietes tēlu savā romanā «Pret ānu» izveidojusi Anna Sakse. Komponists M. Zariņš oratorijā «Valmieras varoņi» elavina komjauniešu varonību un ticību uzvarai.

Komjaunatne vienmēr ir bijusi un ir uzticama Komunistiskās partijas palīgs un rezerve. Viņa ir izaudzinājusi miljoniem jauno padomju patriotu. Palīdzēt partijai jaunatnes komunistiskajā audzināšanā ir komjaunatnes galvenais uzdevums. Jaunā cilvēka, virsīgā, drosmīgā cīnītāja, aktīva komunisma cēlāja veidošana, lūk, komjaunatnes darbības pamats.

Tagad, kad padomju tauta strādā un cīnās par partijas XIX kongresa, PSRS Augstākās Padomes piektās sesijas un PSKP CK septembra plenuma lēmumu realizēšanu, komjaunatne aicina vēl aktīvāk palīdzēt partijai mobilizēt jaunatnes spēkus cīņai par komunismu.

Komjaunatnes organizācijas aktīvi piedalās visas tautas cīņā par varenu lauksaimniecības pacelumu, par plaša patēriņa preču ražošanas palielināšanu, par sekmīgu visu socialistiskās ekonomikas nozaru attīstību. Sekojot partijas aicinājumam, daudzi komjaunieši, jaunie specialisti dodas pastāvīgā darbā uz MTS un kolchoziem.

Trīsdesmit piecus gadus komjaunatne nenogurstoši seko partijai, svēti pilda tās norādījumus, audzina jauno paaudzi komunisma garā. Ar savu bezgalīgo uzticību Komunistiskajai partijai, kalpošanu Dzinteni komjaunatne leģvuldi padomju tautas mīlestību un atzinību.

Sajās dienās mūsu komjaunatni iedvesmo PSKP CK Aicinājums Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 36. gadadienā teiktie vārdi:

— **Lai dzīvo Vissavienības Ļeņina Komunistiskā Jaunatnes Savienība — komunisma jauno cēlāju priekšpulks, Padomju Savienības Komunistiskās partijas aktīvais palīgs un rezerve!**

VISU ZEMJU PROLETARIESI, SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

1. NOVEMBRĪ

Nr. 44 (459)

Literatūras un mākslas darbinieki! Celiet savas daiļrades idejisko un māksliniecisko līmeni! Radiet mākslas darbus, kas būtu mūsu lielās tautas cienīgi!

No PSKP CK Aicinājumiem
Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 36. gadadienā

PSRS RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS VALDES 14. PLENUMS

A. GRIGULIS

No š. g. 21. līdz 24. oktobrim Maskavā notika PSRS Rakstnieku savienības valdes 14. plenums; kurā galvenais jautājums bija — «Par padomju dramaturģijas stāvokli un tās uzdevumiem». Šī jautājuma iztirzāšanai plenumā bija pieaicināti ne vien valdes locekļi, bet arī plaša dramaturģu kolektīvs kā no lielākajiem centriem, tā arī no nacionālām republikām. Autoritativā referatā, koreferatā un plašās un dzīvās debatēs iztirzāja daudz svarīgu jautājumu, kas galstīti ar padomju dramaturģijas attīstību. Ņemot vērā jautājumu svarīgumu un dramaturģijas izvirzītās jaunās jautājumu nostādes un atrisinājumus — plenumā būs milzīga nozīme padomju dramaturģijas tālākā attīstībā, un tas, bez šaubām, atstās iespaidu uz visas padomju literatūras attīstību, jo svarīgākie jautājumi savos pamatos attiecas ne tikai uz dramaturģiju, bet arī uz pārējām padomju literatūras nozarēm.

Ievadreferatā K. Simonovs norādīja, ka partija aicinājusi rakstniekus paust slavu padomju dzīves skaistumam, apkarot trūdošo un vienmēr rakstīt par mūsu sabiedrības patiesību un tīklā patiesību un darīt to ar visiem mākslinieciskās meistarības ieročiem. So uzdevumu gaismā, kādi padomju literatūrai bijuši visos attīstības posmos un par kuriem partija tik noteikti atgādinājusi, rakstniekiem godīgi un tieši jārunā par savu darbu un visu to, kas vēl kavē cīņu par patiesību un augstu meistarību kā radošā praksē, tā literatūras kritikā.

Sie divi jautājumi — par dzīves patiesību dramaturģijā un augstu māksliniecisku meistarību — arī izvirzījās par plenuma galvenajiem jautājumiem.

Ar dzīves patiesības izpaušmēm dramaturģijā un cīņu par māksliniecisko meistarību ir cieši saistīts jautājums par tām tradīcijām, kas apaugļo mūsu tagadējo dramaturģiju.

Vispirms K. Simonovs norādīja uz tām lielajām tradīcijām, ko dramaturģijai devusi krievu XIX un XX gadsimta klasiskā literatūra. Jau pirms daudziem gadiem, atmāskojot kosmopolītus, atklājās viņu nihilistiskā nostāja pret krievu klasiskās literatūras lielajām vērtībām. Bet arī vēl tagad svarīgo un auglīgo sekošanu klasiskās dramaturģijas tradīcijām daudz dramaturģu un kritiķi līdz galam nespārt. Te bieži vien vārdi atšķiras no darbiem: ar vārdiem atziet, bet darbos nestrādē, nepēta klasiku meistarības pagāmienu.

Šie pārmetumi visā pilnībā attiecas arī uz latviešu dramaturģiem. Ne dramaturģijas sekcijā, ne citu pasākumu veidā latviešu dramaturģi vēl itin nekad nav sarīkojuši pārrunas, nav kolektīvi studējuši krievu klasiku meistarības pagāmienu. Tāpēc arī jauno dramaturģu konsultācijās netiek doti norādījumi par tiem pagāmienu, kādus savos darbos lietojuši lielle krievu klasiskie meistari. Arī tradicionālajos Dubultu dramaturģijas semināros tikpat kā nav ierādīta vieta krievu klasisko dramaturģu meistarības studijām. Vēl mazāk vērtības tiek pievērstas latviešu labākajiem klasiskajiem dramaturģiem. Tos par nepiemēri, kaut gan mēs daudz ko varam mācīties no Raiņa, Blaumaņa, Andreja Upīša u. c. darbiem dramaturģijas meistarības ziņā.

K. Simonovs norādīja, ka novārtā tiek atstātas arī tās vērtīgās tradīcijas,

ko devuši labāko un leģvorojamāko padomju dramaturģu darbi.

Samērā plaši izplatījušies pusmūžlīstiskie uzskati par padomju dramaturģijas vēsturi; uzskata to par kaut kādu otras šķiras literatūras veidu, pieņem, ja arī no tās var kaut ko mācīties, tad tikai no šīs dramaturģijas kļūdām, no kā it kā tā galvenokārt sastāvēt. Bet šajā dramaturģijā (runa ir par krievu padomju dramaturģiju) ir atraduši nopietnu atspoguļojumu ne tikai pilsoņu kara un Tēvijas kara periods, kā arī periods pēc Tēvijas kara, šajā dramaturģijā ir atspoguļoti arī lielle divdesmit gadi — starp 20-to un 40-to gadu. Tur atspoguļojas daudzas svarīgas līnijas mūsu padomju sabiedrības dzīvē, tās cīņa par nākotni, cieši saistīta ar vecās pasaules atmāskošanu.

Referents norādīja, ka kritiķi un rakstnieku vērtējums nostabilizējies bailības un neuzticības tradīcijā pret daudziem šācerējumiem, īpaši pret dramaturģiskiem darbiem, kas attēlo atjaunošanas laikmetu un padomju sabiedrības attīstību visā tās sarežģītībā un pretrunās. Ja arī šos darbus iespējams val izrāda uz skatuves, tad prasa nogludināt, uzfīzēt, nerēķinoties ar konkrētiem vēsturiskiem apstākļiem. Ja kāds autors, atbilstoši vēsturiskai patiesībai, attēlojis, piemēram, pirmās piecgades celtniecību tādu, kāda tā bija, tad nereti tādu autoru apvaino septiņos nāves grēkos, naturalismā, izkropojumos utt.

Ar šādu nevēsturisku pieeju un nolākošanas prasībām K. Simonovs noskaņdā to, ka pēdējā laikā neparādās lūgas, kas attēlo padomju sabiedrības vēsturi.

— Noraidot darbus ar nepareiziem dzīves traktējumiem, — teica K. Simonovs, — mums jābūt rūpīgiem attieksmēs ar bagāto padomju dramaturģijas vēsturi.

Uz vajadzību mācīties no padomju dramaturģijas vēstures bagātībām norādīja arī vairāki runātāji debatēs.

Prasību pēc dzīves patiesības parēja attēlojuma K. Simonovs vēl krasāk pasvītroja, runājot par pašreizējo padomju dramaturģiju un tās uzdevumiem. Referents norādīja, ka visā attīstības gaitā padomju literatūra savos labākajos darbos bijusi un palikusi lielās bezkompromisa patiesības literatūra. Bet tieši pēdējos gados virkne kritisku rakstu un rakstnieku izteikumu izpaužas uzskats, ka, parādot dzīvi tās attīstībā, vajagot parādīt cilvēkus ne tik daudz tādus, kādi ir viņi, bet gan tādus, kādiem tiem jābūt. Pie tam šo uzskatu pauž kā tautas prasību, kaut gan tauta tādas prasības literatūrai nav pat domājusi uzstādīt. Ieskatīties nākotnē nenozīmē attēlot pirmindas ļaudis, kādus rakstnieks tos leģdomājas, bet gan šodienā redzēt vadošas parādības, vadošus ļaudis, tādus, kādi viņi patiesībā ir, redzēt šo cilvēku raksturos un rīcībā komunisma cilvēka līnijas un īpašības un parādīt viņu sasniegumus visu romantisko skaistumu, tajā pašā laikā, neatņemot viņiem dzīvo dabiskumu, radīt mākslas tēlos dzīves un darbības piemērus, kuriem sekotu citi.

Bet prasība redzēt un samantīt cilvēkus jauno, pirmindīgo, dažkārt ir pārvērtusies par prasību attēlot tikai jauno, tikai pirmindīgo, un tas noveda pie dzīves patiesības izkropoju-

miem. Tajā pašā laikā mūļķīgais, atpāllikušais, kas vēl sastopams mūsu dzīvē, neatrod vietu dramaturģijā. Tur izpaužas cenšanās, — atzīmēja K. Simonovs, — dzīvo dzīves plūsmu pārvērst destilētā ūdenī, no kura iztvaikoti visi atpalikušā mikrobi. Mākslīgi izdalot no dzīves tikai pirmindīgo, pat labākie rakstnieki kļūst līdzīgi cilvēkiem, kuri, lai labāk apskatītu zivī, izvelk to no ūdens. Bet zivs nedzīvo bez ūdens un tāpēc pat arī pats labākais, pats pirmindīgākais, kad tas var mācīgi izvilks no vispārējās dzīves plūsmas, pārstāj dzīvot mākslā. Dzīves nolākošana un cenšanās to notēlot bez konfliktiem izpaužas arī reālas īstenības vienas vai otras puses noklusēšana.

Un, lūk, teatŗi ierodas ikdienišķie, godīgie padomju cilvēki, skatās uz skatuvi — un nepazīst sevi.

K. Simonovs norādīja arī uz to, ka dramaturģi bieži vien nodarbojas ar darba procesa notēlošanu, bet neparāda to, kādu vietu darbs ieņem cilvēka dzīvē, viņa domās, viņa interesēs. Rodas nogurdinošs tehnoloģijas demonstrējums.

Asa nostāja pret dzīves nofrizēšanu, nogludināšanu, dzīves viltošanu izpaužas arī daudzu runātāju spriedumos debatēs.

Tā, piemēram, S. Michalkovs izteicās, ka ar tādiem dzīvi kroplojošiem darbiem rakstnieki jau daļēji samaitājuši jaunatnes izpratni par literatūru. Ja rodas darbi ar pareizu dzīves notēlojumu, nereti parādās lastīju vēstules, kas pret tādiem darbiem ceļ leģbūdumus, it kā tie neatbilstu padomju mākslas principiem.

Michalkovs arī nostājās arī pret lūgā notēloto parādību vulgāru izpratni. Šādi vulgarizētāji domā, — atzīmēja Michalkovs, — ja skatītājs redz uz skatuves dzēršanu, tad tūlīt ies mājās, sāks dzert un nodzērsies, ja redz uz skatuves, ka lūgā kāds šķiras no stēvas — tūlīt ies mājās un arī uzsāks šķiršanos, it kā padomju skatītājs būtu pērtiķis vai papagalīš, kas spēj tikai atdarināt, bet nespēj veidot savus secinājumus no visas lūgas idejas.

Ievērojamu vietu K. Simonova referatā un visā plenuma gaitā ieņēma jautājums par meistarību pozitīva varoņa rakstura veidošanā. K. Simonovs izteicās: — Pie mums jau ne mazums lautiņ šķēpi strīdos par to — vai var būt lūga, un pirmā kārtā komedija, bez pozitīviem varoņiem, un par to, vai var būt lūga par mūsu dzīvi, kur dramaturga redzeslokā vairumā iekļuvuši negatīvi varoņi, un beidzot — lūga, kur galvenais varonis negatīvs un viņam veltīta dramaturga galvenā uzmanība. Lieta nonāca gandrīz līdz grāmatvediskai skaitļošanai — cik var būt lūgā melnīgo un cik baltīgo. Skiet, ka šajā jautājumā vismazāk vajadzīga kritiska zīlēšana ar pīpēnes ziedlapiņām: «var — nevar», jo līdzīgu strīdu izšķir tikai ar dzīvu dramaturga radošu darbu, un katrā konkrētā gadījumā vieņģais reālais pierādījums ir — laba lūga.

Bez šaubām, nav vajadzīgs izvirzīt mehāniski katram atsevišķam dramaturgam pilnā sumā tās prasības, kuras mēs uzstādām visai dramaturģijai, nevajag uzspiest katram dramaturgam katrā gadījumā kategorisku prasību nostādīt lūgas centrā pozitīvo varoni un veltīt tam galveno uzmanību. Bet visa dramaturģija

Turpinājums 2. lapas pusē

PSRS RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS VALDES 14. PLENUMS

(Turpinājums no 1. lappuses)

ne tikai var, bet tai ir jāatrisina šis uzdevums. Kā norādīja K. Simonovs, — jo spilgtāks pozitīva varoņa raksturs, jo spilgtāk viņa parādās tautas notēlojums. Bet bieži vien pozitīva varoņa tēli parādās kā «svētbildes». Daudzi tādi tēli nav raksturīgi, jo viņu runās un dialogos gan atrodam citi recenzeru lietošanai, bet dzīvas individualitātes tajās nav.

Referents norādīja, ka jautājums par pozitīva varoņa rakstura notēlojumu ir galvenais dramaturga meistariības jautājums. Samērā plaši ir izplatīts uzskats, ka dramaturgam par katru cenu lūgā jāveid personas pēc obligātas amata nomenklaturas. Parādot portretu, dramaturgam nav obligāti viņam blakus jānostāda arī direktors. Nereti gadās, ka, parādot uz skatuves partijas komitejas sekretāru, tomēr netiek parādīta partijas organizācijas loma kolektīva dzīvē. Var ievest lūgā visu skolas pedagoģisko padomi un uz skatuves parādīt veselū sapulci un tomēr neatklāt padomju skolas garu, bet dažkārt to var atklāt ar vienu vecas skolotājas kautrīgu figūru.

Uz skatuves nav vajadzīgi pozitīvo varoņu surogāti. Nav vajadzīgi ideāli varoņi, bet varoņi ar ideāliem.

Daži dramaturgi, lai «atdzīvīnātu» pozitīvus varoņus, pieļauj viņu pozitīvismam kļūt šaubas un pārdomas. Pamatoti K. Simonovs norādīja, ka pozitīvam varonim tāda uzslodīšana nav vajadzīga, viņam jābūt pašam savai normalai temperatūrai. Vērojot pozitīvo varoni uz skatuves, skatītāja interese pret viņu neglābjami samazinās, tiklīdz skatītājs redz, ka autors jau sava varoņa vietā visu izlēmīs, bet tāds varonis pēc būtības nav varonis, bet sava vaida atbilde, iespējama aritmētiskās uzdevumu krājuma beigās. Skatītājs nemeklē lūgā vienkārši atbildi, bet gan atbildi, kas rodas viņa acu priekšā, t. i., skatītājs gaida no dramaturga jautājuma atrisināšanu — viņa klātbūtni.

Varonim jābūt bagātai dvēseles dzīvei. Kritiķi dažkārt nosauc par kaļķu psiholoģizēšanu cilvēka normas dvēseles dzīves parādīšanu.

Ļoti vāji dramaturgi parāda masu vadoņus, partijas darbiniekus. Neatklājas viņu cilvēciskais raksturs. Šo uzdevumu veikt, kā norādīja referents, ir neatliekams dramaturga pienākums. Galvenais referents norādīja, ka dramaturga uzdevums — radīt patiesi māksliniecisku pozitīva varoņa tēlu un uzdevums nesaudzīgi cīnīties ar visām īstenības enānām pusēm nebūt nenonāk pretrunās, bet gan, gluži otrādi — dialektiski viens otru papildina, sastāda viena un tā paša uzdevuma divas puses. Pozitīvais un negatīvais raksturs vispilnāk atklājas cīņā viens ar otru. Bet šī cīņa parasti tiek veidota ar lieliem trūkumiem. Bieži sākumā asi izvirzītais konflikts lūgā beigās pāriet it kā maksiotā dambretes spēlē, kur pozitīvais varonis spēlē nopietni, bet negatīvais strauji sāk padoties. Kaitē arī tas, ka bieži vien negatīvais raksturs pārāk atklāti un uzbažģīti parāda savas negatīvās īpašības, tā ka skatītājam jau sen ir skaidrs, ar kādu nelieti ir darīšana, tikai vienīgi pozitīvais varonis vēl nekā neaptver un nesaprot. Tas skatītāju garlaiko un pozitīvo varoni padara naivu.

Referata noslēgumā K. Simonovs pakāvējas pie teatra kritikas jautājumiem. Pēdējā laikā gan vērojams teatra kritikas uzplaukums, taču vēl konstatējama vesela virkne trūkumu. Vispirma kārtā — teatra kritikai vēl trūkst uzmanības pret mākslas specifiku, pret dramatisks literatūras daudzveidības un dažādības īpatnībām. Aizmirstot to, ka noteikta žanra sacerējumu vajag apspriest pēc šī žanra likumbām, prakse noveda pie komedijas žanra apspiešanas. Bez šaubām, komedija balstās uz dzīves īstenību, bet tajā pašā laikā žanra specifika tai piedod veselu sistemu nesaistītu elementu. To neievērojot, pret

komediju izvirza aplamas prasības. Nepamatoti kritika ignorē to spriedumu, ko par lugu nodod skatītājs.

Arī vairāki runātāji debatēs pasvītoja, ka viens no galvenajiem dramaturģijas kritērijiem, īstenībā — pats galvenais — ir skatītāju spriedums par lugu.

Kā trūkumu teatra kritiķi referents atzīmēja kritiķu nevēlību pret dramaturģijas kadriem. Nepieciešami ļoti asi nosodīt viena vai otra dramaturga nopietnas kļūdas, bet nepareizi ir bez pietiekama pamatojuma dramaturgu apvainot visos nāves grēkos, radot ap to sabiedrības neuzticību.

Padomju dramaturģija pašreiz savā spēkus, lai izietu no tā sastinguma stāvokļa, kurā tā atradās vairākus gadus. Kā šis sastinguma stāvoklis jau daļēji ir pārvarēts, apliecinā liels skaits jaunu dramaturģisku sacerējumu, kas jau parādījušies pēdējā laikā. Dramaturgiem vajag rūpīgi izturēties vienam pret otru darbu, apvienot spēkus, apsveikt novatoriskus pasākumus, īpaši dramatisku formu meklējumus, apsveikt drosmi, pat pārdrošību, nebaldoties no stridīgām un diskusējamām elementiem, ja lūgā tajā pašā laikā ir veselīgs idejisks pamats un vērojams mākslinieciskais talants. Dramaturgom vērtīgi jāieklaušas skatītāju prasībās un jāņem vērā viņa intereses, tas nozīmē — jādod patiesi meistariiski sacerējumi par mūsu laika laudim, jādod lūgā, kurās izteiktos lielās cīņas idejas par komunismu.

Arī B. Lavrenevs savā koreferatā pasvītoja augsta idejiskuma un mākslinieciskās meistariības nepieciešamību dramaturģijā. Dramaturgam jāņem jautājumi, kas saņem sabiedrību, jāizvērtas no fabulu standartizācijas, konfliktu samākslotības, tur, kur īstenībā nopietnu konfliktu nav, tas rada nedabiskumu. Sižetiskajam veidojumam jābūt interesantam. B. Lavrenevs asi nostājas arī pret unificēto valodu, kas vēl valda dramaturģijā. Jācinās pret žanru sajaukumiem. Koreferents konstatēja, ka padomju dramaturģija pēdējā laikā uzrāda zināmu atplaukumu, tas jāveicina, īpaši rūpējoties par dramaturgu kadru pieaugumu, atbalstot jaunus dramaturģus.

Debatēs A. Fadejevs sīkāk pakāvējas pie Rakstnieku savienības darba jautājumiem, kura uzlabošana veicinātu dramaturģijas attīstību.

Daudzi plenuma dalībnieki vēltija uzmanību teatra un dramaturgu savstarpējām attiecībām. Izvirzījās jautājums par to, ka jānodrošina teatrim iespēja sadarboties ar dramaturgu tieši, bez jebkādu instanču starpniecības. S. Michalkovs izteicās, ka starp teatru un dramaturgu jābūda līdzīgas attiecības, kādas pašreiz ir starp izdevniecību un grāmatas autoru. Izdevniecība tieši slēdz līgumus ar autoru. Kāpēc to nevarētu darīt teatris ar dramaturgu? Izdevniecība nes atbildību par grāmatas idejisko un māksliniecisko vērtību. Tāda pati atbildība jāņemamas teatrim. Tagadējās starpinstances rada starp teatru un dramaturgu birokrātisku žogu.

Tomēr radikālais nostādījums, ka dramaturģijas attiecības ar teatru atstājamas vienīgi teatru un dramaturgu ziņā, plenuma dalībniekos nerādīja vienbalsīgu atzinumu. Īpaši vairāki pārstāvi no nacionālajām republikām cēla pret to leģitimumus, motivējot, ka tas radītu dramaturģijas attīstībā arī negatīvas sekas un dažkārt varbūt pat sajukumu, jo ne visi teatru ir sagatavoti šim uzdevumam. Plenuma dalībnieki pārliecināti konstatēja nepieciešamību dramaturgiem sadarboties ar teatru, jo tas intensīvi dramaturgu darbu, un teatra palīdzība bieži vien uzlabo dramaturgu darbu. Taču plenuma dalībnieki arī atzina, ka Kultūras ministrijas iestādes, kas pārzina teatra jautājumus, bieži savā darbā sniedz dramaturgiem lielu palīdzību kā dramaturģi-

jas idejiskā, tā mākslinieciskā ziņā. Jācenšas šajā darbā vienīgi likvidēt vēl dažkārtējas birokrātisma paliekas.

Sevišķi nešaubīgi to apliecināja PSRS Kultūras ministra P. Ponomarenko runa debatēs. P. Ponomarenko ar plašu un spilgtu faktu materiālu raksturoja pašreizējo teatru un dramaturģijas stāvokli, ietverot arī kinodramaturģiju. Pēdējā, tāpat kā bērnu dramaturģijā, plenuma centrālajā gaitā bija atstāta nevēlēta. Plašais un daudzpusīgais pārskats par mūsu kultūras dzīvi spilgti pierādīja, ar kādu rūpību un gādību mūsu kultūras dzīvē pieiet kultūras darba vadošās iestādes — īpaši teatra un dramaturģijas nozarēs. Tā ir droša ķīla padomju kultūras tālākam uzplaukumam un visu grūtību pārvarēšanai.

Plenuma gaitā ne visai izdevīgi parādījās dramaturģijas stāvoklis nacionālajās republikās. Daudzi nacionālo republiku pārstāvi nebija pietiekami sagatavoti plenumam tajā ziņā, ka savus ziņojumus bija sagatavojuši šabloniski, bez tās radošās deģsmes, kas bija raksturīga 14. plenumam. Tāpēc arī viņu ziņojumi izklausījās bāli un neinteresanti un plenums pietiekami dziļi nevarēja novērtēt to specifisko stāvokli, kas dramaturģijas novadā piemīt nacionālajās republikās. Sevišķi tas izpaudās jautājumā par cīņu par lugu idejiskā un mākslinieciskā līmeņa celšanu. Tie traucējumi, kas raksturīgi atklājās plenumā, runājot vispār par padomju dramaturģiju, vēl spilgtāku izpausmi atrod tieši nacionālajās republikās. Tomēr fakti rādīja, ka arī nacionālajās dramaturģijas pēdējā laikā vērojams sastinguma pārvarējums un iezīmējas jauns dramaturģijas uzplaukums. Labs piemērs tam bija ukraiņu dramaturģija. Pēc V. Sobko ziņojuma, ukraiņu dramaturģijā aizpagažušajā gadā parādījušās 3 jaunas lūgas, pagājušajā gadā 10, bet šogad ukraiņu dramaturģijā jau ir 19 jaunu lūgu. Kaut arī pārējās nacionālās dramaturģijas tik spožus rezultātus neuzrādīja, tomēr kopējā līnijā viscaur vērojama augšupejoša.

Viena no nacionālajām dramaturģijām, kas uzrādīja vismazākos sasniegumus, bija latviešu padomju dramaturģija. Bez īpaši pasvītotiem piemēriem katram iespējams konstatēt, ka tie trūkumi, kuras padomju dramaturģijā atzīmēja referents, koreferents un plenuma debatēs, sastopamas arī latviešu padomju dramaturģijā. Latviešu padomju dramaturģijas pienākums ir izdarīt savus secinājumus no 14. plenuma materiāliem, studēt teoretiskos norādījumus un pielikt visus spēkus, lai neatpaliktu no pārējām padomju tautu dramaturģijām, mācoties no labākajiem sasniegumiem cīņā padomju tautu dramaturģijā, īpaši no krievu padomju dramaturģijas, kuras sasniegumi tālu pārsniedz nacionālo republiku dramaturģijas līmeņus.

Kā zināms trūkums plenuma gaitā atzīmējams tas, ka plenumā nebija pieaicināti nacionālo republiku Kultūras ministriju darbinieki, kas darbojas teatra novadā. Tieši šo darbinieku līdzdalība plenumā varētu stiprā mērā palīdzēt nacionālo republiku dramaturģijas tālākā attīstībā. Tāpat plenumā nebija pieaicināti teatru pārstāvi, tāpēc dramaturgu un teatru sadarbības jautājums plenumā neļēguva pietiekami dziļi un daudzpusīgi apspriežot.

Partijas un valdības gādība par dramaturģijas attīstību, bet īpaši partijas XIX kongresa norādījumi ir nojaukuši visus šķēršļus padomju dramaturģijas attīstībai, gan idejiskā, gan mākslinieciskās meistariības ziņā. Padomju dramaturgiem tagad jākoncentrē visi spēki, lai attaisnotu partijas un valdības uzticību un izpildītu tautas prasības tik svarīgā kultūras novadā kā dramaturģijā. PSRS Rakstnieku savienības 14. plenuma materiāli šajā darbā neapšaubāmi dos ievērojamu palīdzību.

Oktobra svētkus sagaidot

Kāda izskatīsies Rīga Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 36. gadadienā?

Par šo jautājumu Rīgas pilsētas galvenais mākslinieks L. Terpilovskis pastāstīja:

— Mūsu republikas galvaspilsēta tērpsies krāšņā svētku rotā. Rīgu izgrezno sarkani karogi un transparenti. Lielā Oktobra 36. gadadienai veltīti mākslinieciski plakāti.

Tribiņi Uzvaras laukumā, kur Rīgas darbaļaudis dosies svētku demonstrācijā, vainagos liels Lēnina un Staļina bāreljefs un PSKP CK Aicinājumi: «Lai dzīvo Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 36. gadadienā!», «Zem Lēnina un Staļina karoga, Komunistiskās partijas vadībā — uz priekšu, uz komunisma uzvaru!». Uzvaras laukumā rotās sešpadsmit savienoto republiku valsts ģerboņu emblemas, plakāti un lozungi par tēmatiem: «Tautu draudzība», «Slava Padomju Bruņotajiem Spēkiem, kas stāv mūsu Dzimtenes miera un drošības sardzē!», «PSRS tautas saimniecības attīstības piektā piecgažu plāna izpilde» u. c. Pieejas Uzvaras laukumam greznos plakāti un lozungi par tēmatu «Par mieru visā pasaulē!».

Virš augstās ēkas Kirova un Gorkija ielas stūrī svētku dienas iedegsies jauns elektrotiens «Uz priekšu, uz komunismu!» Transparentu vainagos bāreljefs — V. I. Lēnina un J. V. Staļina ģimenes.

Visu Rīgas centrālo maģistraļu un laukumu rotājums stāstīs par PSRS rūpniecības attīstību, Latvijas PSR lauksaimniecības pirmrindniekiem, tas atspoguļos padomju cilvēku cīņu par mieru un tautu draudzību.

APSPRIEDE PAR OPERAS UN BALETA TEATRA DARBU

Latvijas teatra biedrība nodomājusi periodiski rīkot republikas teatru radošā darba iztirzājumus. Pirmās šāds sarīkojums notika 29. oktobrī. Tas bija veltīts LPSR Valsts operas un baleta teatra radošā darba analīzei. Sarīkšanas levdijumā teatra galvenais režisors K. Liepa īst iepazīstināja ar teatra līdzšinējo darbu, raksturoja grūtības, kas traucē kolektīvam pilnam izvērst savas radošās spējas.

Operas un baleta teatra pēdējā laikā jaunradīti sīki analizēja referents N. Grinfelds. Viņš konstatēja, ka teatra kolektīvs pēckara gados jūtami izaudzis, spējis sniegt vairākus veiksmīgus iestudējumus. Augstu profesionālu līmeni spējuši aizņemt daudzi teatra mākslinieki. Tas, no vienas puses, nosaka teatra lielo autoritāti sabiedrībā, no otras puses — sabiedrības arvien lielākas prasības teatrim. Taču sabiedrības prasības mūsu Operas un baleta teatrim ir augstākas nekā tā sniegums.

Runājot par konkrētiem radošā darba trūkumiem, referents atzīmēja zināmas nepilnības teatra repertuara politikā: nav iestudētas daudzas pirmšķirīgas klasiskās un padomju operas, toles vietu repertuārā radušies nenozīmīgi darbi. Pilnīgi nepieļaujama ir prakse periferijas apkalpošanā. Teatris nepacenšas noorganizēt izbraukuma izrādes, bet sūta uz periferiju raišas soliņu brigādes ar salasiņu, nejašu repertuāru. Analizējams vairākus operu iestudējumus, referents norādīja, uz nopietniem trūkumiem un kļūdām, kas liecina, ka teatra mākslinieciskā vadība, diriģenti un režisori ne vienmēr ir uzdevumu augstumos. Jānodrošina apstākļi, lai vadošie darbinieki varētu nemīlīgi celt savu kvalifikāciju. Lietderīgi būtu uzacīnāt atsevišķus iestudējumu vadīšanu pieredzējušus diriģentus, baletmeistarus, režisorus no citām brālīgajām republikām, īpaši no Maskavas un Leningradas.

Vispirma kārtā tā ir teatra mākslinieciskā vadība, kas atbildīga par daudziem trūkumiem soliņu, orķestra un kora sniegumā. Nav noliedzams, ka vairums mūsu Operas un baleta teatra mākslinieku ir profesionāli nobrieduši, talantīgi mākslinieki, taču daļa no tiem neprogresē, daži pat slīdējuši atpakaļ. Tas tāpēc, ka viņi bieži vien izmanto nepareizi, bijuši spiesti daudz dziedāt savas balsis īpatnībām neatbilstošās lomās. Tai pašā laikā pārāk maz vērtības teatris veltī dziedātāju, īpaši jauno, profesionālajai audzināšanai.

Ne vienmēr vajadzīgajā līmenī ir orķestra sniegums. Pēdējā laikā jūtami sašķobījusies orķestra mākslinieciskā disciplīna. Spēlē daudz tehniku nepilnību. Izpildījums bieži vien bāls, neizteiksmīgs.

Rosīgi gatavojas svētkiem Latvijas PSR Valsts filharmonijas kolektīvs. Svētku koncerti šajās dienās notiks Rīgas rūpnīcās un fabrikās, padomju saimniecībā «Jugla», Ķemeru, Siguldas, Līču, Bīriņu, Dubultu sanatorijās u. c.

Mākslinieku brigādes sniegs koncertus darbaļaudu svinīgajās sanāksmēs un citos sarīkojumos Daugavpils, Cēsis, Valkā, Ogrē, Liepājā un citās republikas pilsētās un rajonu centros. Ar koncertu Liepājā sāks savas svētku viesizrādes Latvijā Lietuvas PSR Valsts filharmonijas mākslinieki.

Latvijas PSR Valsts filharmonijas mākslinieki viesosies arī pie Rīgas garnizona karavīriem, kuriem viņi sniegs tradicionālo šefības draudzības koncertu.

No 5. līdz 9. novembrim Rīgā darbosies lieli svētku grāmatu tirdzīņi. Lēnina ielas alejās, 21. jūlija laukumā rajonā, Agenskalna kolchozu tirgu, Maskavas rajonā, lielāko rūpniecības uzņēmumu teritorijā būs noorganizēta daļlīteratūras, zinātniskās, lauksaimniecības un politiskās literatūras pārdošana.

Grāmatu tirdzīņos lasītāji varēs iegādāties jaunus A. Tolstoja, M. Prišvina, S. Michalkova, S. Maršaka, M. Lermontova, P. Jeršova un citu autoru daļdarbu izdevumus, kā arī A. Upiša, J. Vanaga, A. Grīguļa, Z. Grīvas un citu mūsu rakstnieku darbus un pārējo literatūru latviešu un krievu valodā vairāk nekā simts tūkstoš rubļu kopvērtībā.

Kori, kura sastāvā ir nenoliedzami apdāvināti mākslinieki, samanašs zināms pagurums, pārslodģība. Tādēļ kora mākslinieciskā attīstība apstājusies.

Referata noslēgumā N. Grinfelds izteica konkrētus priekšlikumus Operas un baleta teatra radošā darba uzlabošanai.

Dažu operu dekoratīvo ietēpju analīzēja A. Eglītis. Viņš uzsvēra, ka Operas un baleta teatra skatuves gleznotājiem ciešāk jāsadarbojas ar diriģentiem un režisoriem.

Uz vairākiem nopietniem trūkumiem LPSR Valsts operas un baleta teatra radošajā darbā norādīja Viskrievis Teatra biedrības konsultants mūzikas teatru jautājumos J. Varvacl. Īpaši vērību viņš vēltija vokālās un režisūras kultūras jautājumiem. Runājot konkrēti par «Cara Iļgavas» un «Traviatas» iestudējumiem, J. Varvacl pļēvēra uzmanību daudzajām intonācijas kļūdām, neizteiksmībai dziedājumā, ansambļa trūkumam, operu sūturam neatbilstošajam režisora traktējumam.

Leningradas konservatorijas docents N. Ivanovskis runāja par teatra baleta trupas darbu. Analīzi viņš balstīja uz baletu «Romeo un Džuljeta», «Doktors Alkāsāp» un «Esmeralda» iestudējumiem. Runātājs augstu novērtēja baleta kolektīvu par padomju klasiskā baleta dziļu izpratni, izkopto tehniku. Vērtējot baletmeistara J. Cangas darbu, N. Ivanovskis norādīja, ka «Romeo un Džuljeta» iestudējumā viņš apliecinājis spējas radoši organizēt kolektīvu liela uzdevuma izpildē. Toties «Esmeraldas» iestudējums bijis nevelksmīgs un nepārprotami pierādījis, ka jaunajam baletmeistaram nepieciešama pieredzējuša choreografa un režisora palīdzība.

Lielu interesi radīja mākslas zinātnu kandidāta G. Kristi runa, kurā viņš ar konkrētiem, viegli uztveramiem piemēriem, balstoties galvenokārt uz «Aldas» iestudējuma analīzi, parādīja, ka mūsu operdziedotāji vēl nav iemācījušies veidot leģendāras darbības piesātinātus sceniskus tēlus. Operas mākslā ļoti dziedāt nav tikai sniegt precīzu vokālo izpildījumu. Nepieciešama sastāvdaļa ir pareiza darbība, izjūta.

Teatra galvenais diriģents L. Hudoļs solīja, ka kolektīvs, paskrītīši novērtēdams savu līdzšinējo darbu, apsvers un ievēros šaj sanāksmē izteiktos norādījumus un priekšlikumus.

Sanāksmes noslēgumā par Operas un baleta teatra kadru audzināšanu un repertuara jautājumiem runāja LPSR Kultūras ministrijas Mākslas lietu galvenās pārvaldes priekšnieks M. Buša.

Beidzies PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes XIV plenums

24. oktobrī beidza darbu PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes XIV plenums.

Nobeiguma sēdē pieņēma lēmumu attiecībā uz K. Simonova referātu un B. Lavreneva koreferātu «Par mūsdienu padomju dramaturģijas stāvokli un uzdevumiem».

Pēc tam plenuma dalībnieki noklausījās A. Surkova ziņojumu «Par otrā Vissavienības Padomju rakstnieku kongresa sasaukšanu un organizatoriskie jautājumi».

Plenums pieņēma lēmumu sasaukt otro Vissavienības Padomju rakstnieku kongresu 1954. gada rudenī. Saka-

rā ar to 1954. gada sākumā tiks sasaukts PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes XV plenums, veltīts kongresa sagatavošanai.

Plenums ievēlēja PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes vadošo organusu, Par PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes priekšsēdētāju ievēlēja A. Fadejevu. Valdes prezidijs ievēlēts šādā sastāvā: bb. V. N. Ažajevs, N. N. Asejevs, N. P. Bažans, P. U. Brovka, A. T. Venclova, S. J. Bekilovs (Sameds Vurguns), F. V. Gladkova, N. M. Gribačevs, G. G. Guljamovs (Gafurs Guljams), V. V. Jermilovs, A. A. Karavajeva, V. P. Kata-

jevs, V. M. Koževņikovs, A. J. Korņeļčuks, L. M. Leonovs, G. N. Leonidze, S. J. Maršaks, N. J. Zarjans (Nātri Zarjans), F. I. Panferovs, A. A. Pervincevs, B. N. Poļevojss, N. F. Pogodinss, M. F. Riļskis, K. M. Simonovs, L. S. Soboļevs, A. V. Sofronovs, A. A. Surkovs, A. T. Tvardovskis, N. S. Tichonovs, M. Tursun-Zade, A. A. Fadejevs, K. A. Fedins, M. A. Solochovs, S. P. Ščipačevs, I. G. Erenburgs.

Plenums ievēlēja valdes sekretariātu šādā sastāvā: A. Surkovs (pirma sekretrs), K. Simonovs, N. Tichonovs, L. Leonovs, N. Gribačevs, B. Poļevojss.

Viļa Lāča romans uz ekrana

Viļa Lāča romans «Uz jauno krastu» varoņu tēli ir ļoti pazīstami padomju lasītāju visplašākajam aprindām. Romāna varoņus drīz varēs skatīt arī uz Padomju zemes kinoteātru ekraniem.

Kinofilmas «Uz jauno krastu» (scenarija autori V. Aleksejevs un L. Lukovs) inscenēšana uzticēta izcilajam padomju kinorežisoram, Staļina premijas laureātam Leonīdam Lukovam. Sarunā ar mūsu korespondentu L. Lukovu pastāstīja:

Ar lielu atbildības sajūtu un ar ikvienam ļoti saprotamu savijojumu gatavojamies krāsainā kinofilmas «Uz jauno krastu» inscenēšanai pēc Viļa Lāča romāna. Filmā būs parādīti turpat pusgadsimtu ilgs periods latviešu tautas revolūcionāro cīņu vēsturē. Filmas darbība sāksies ar 1905. gada notikumiem un beigsies mūsu dienas, kad brīvā un laimīgā latviešu tauta sasniegusi jauno krastu.

Filma «Uz jauno krastu» būs Rīgas un Gorkija vārdā nosauktās Maskavas

kinostudijas kopīgs darbs. Filmu uzņems latviešu valodā ar latviešu aktieru spēkiem. Pēc tam to dublēs krievu valodā. Uzņemšanas grupas sastāvā būs Gorkija vārdā nosauktās kinostudijas darbinieki — tēlotāji mākslinieki, operatori, komponisti, kā arī daudz tehnisko darbinieku. Līdz ar to mūsu kolēģi no Latvijas kinostudijas vīdus iegūs praktiski lielu filmu inscenēšanu, kas nākotnē viņiem neapšaubāmi noderēs patstāvīgam darbam.

Pašlaik sākusies sagatavošanās kinofilmas uzņemšanai. Izgatavo dekorāciju un kostīmu skices, režisors I. Frez dodas uz Rīgu, lai izraudzītos aktierus, izvēlētos vietas filmēšanai dabā. Jau janvārā beigās sāksies zīmē notiekošo ainu filmēšana. To skatīt būs tāds kā, piemēram, Ize mežā, Jāņa Lūduma apcietināšana, Olgas nāve un citas.

Kinofilmas «Uz jauno krastu» uzņemšana jāpabeidz 1954. gadā.

Zinātnieku darbs — Padomju Dzimtenei

PSRS Zinātņu akademiā neseno notika jaunu akademiķu un korespondējošo locekļu vēlēšanas. Ievēlēti 51 akademiķis un 148 korespondējošie locekļi, kas pārstāv vairāk nekā 60 specialitātes. No Padomju Latvijas zinātniekiem par PSRS Zinātņu akadēmijas korespondējošiem locekļiem ievēlēti prof. Dr. Jānis Peive un prof. Dr. Jānis Zutis.

JĀNIS PEIVE

Kīmijas laboratorijā uz galda salikti vairāki desmiti augšņu paraugi. Tie nupat atvesti no Daugavpils rajona kolchoza «Dzirkstele». Paraugu ir daudz, tie atšķiras cits no cita gan krāsā, gan sastāvā ziņā. Katrs paraugs raksturo vienu no kolchoza laukiem. Kādas ir kolchoza augšņu īpatnības dažādās vietās, ar kādiem apstākļiem var ātri ceļt to auglību, kāds mēslojums jānodod, lai izaudzētu augstas ražas?

Tūkstošiem, desmitiem tūkstošu augšņu paraugu Jānis Peive izanalizējis savas zinātniskās darbības gados. Bet augšne ir komplicēts dabas veidojums. Katrā rajonā, katrā kolchozā, katrā laukā un pat atsevišķās tā daļās augšnei ir savas īpatnības. Un zinātnieks izdara sarežģītas analīzes, lai izdibinātu šīs īpatnības, lai noskaidrotu komplicētos procesus, kas norisinās augšnē.

Zinātnieks — augšnes pētnieks un biologs, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas prezidents profesors doktors Jānis Peive ar saviem darbiem attīsta padomju zinātni, sniedz lielu praktisku palīdzību socialistiskajai lauksaimniecībai.

J. Peives izstrādātā mēslošanas sistēma kolchoziem, kuros sēj līnūs, plaši atzīta, un to izmanto praksē visos Padomju Savienības līnīkopības rajonos. Šī mēslošanas sistēma nodrošina ne tikvien augstas līnūs, bet arī visu pārējo kolchozu audzējamo kultūru ražas.

Ļoti liela nozīme augšnes auglības celšanā ir organiskajām vielām, kas atrodas augšnē. Tās ir enerģijas avots, ko izmanto savos dzīvības procesos miljādi mikroskopiski organismi, kas mīt augšnē, un sagatavo barību augiem. No organiskajām vielām veidojas humuss — trūdviela. No tā pirmā kārtā ir atkarīga augšnes auglība.

JĀNIS ZUTIS

Socialistiskās revolūcijas uzvara pavēra iespēju Jānim Zutim, kalpa dēlam, pirmā pasaules kara invalidam, pilnīgi nodoties zinātniskam pētniecības darbam, kas agrāk viņam bija pilnīgi neiespējams.

Ar visu dedzību J. Zutis nodevējis Latvijas vēstures pētniecībai, un nopietnā darba rezultātā radās profesora J. Zuša ievērojamie darbi, kas apgāza un iznīcināja Baltijas vācu feodālo un latviešu buržuāzisko vēsturnieku tenkas un pasakas par Latvijas vēsturi. Jau 1937. gadā iznāca J. Zuša pirmais lielais darbs par carisma politiku Baltijā XVIII gadsimta pirmajā pusē (krievu valodā). 1946. gadā izdots J. Zuša ievērojamais darbs «Baltijas jautājums XVIII gadsimtā», par ko viņam piešķirta Staļina premija. Tas bija pirmais nopietns pētnieciskais darbs par Baltijas vēsturi, apskatot to no marksisma-lenīnisma viedokļa. Vēlāk tika publicēta J. Zuša monogrāfija par Baltijas vācu historiogrāfiju. Šis darbs jo uzskatāmi liecina, ar kādu rūpību viņš bija iepazīties ar Baltijas vācu vēsturnieku darbiem, lai pierādītu šo vēsturnieku darbu buržuāzisko raksturu.

Ar profesora J. Zuša kā galvenā redaktora un vairāku nodala autora

J. Peives darbi organisko vielu pētīšanā un jautājumā par trūdvielu uzkrāšanos augsnē attīsta akademiķa V. Viljamsa mācību, atklāj jaunas iespējas kolchozu un padomju saimniecību zemes auglības celšanai.

J. Peives darbi augšnes zinību nozarē ir ļoti daudzpusīgi. Viņš pētī gan sarežģītos bioloģiskos procesus, gan augšnes ķīmiskās īpašības un ķīmiskos procesus, kas norit tajā, gan savstarpējo sakarību starp augšnes mikroelementiem un augiem. Plaši pazīstami J. Peives pētījumi par bora, vara un citu elementu lomu augu dzīvē.

Profesors J. Peive izstrādājis jaunas metodes, kas dod iespēju noteikt augšnes augiem nepieciešamos barības elementus. Visu Padomju Savienības agroķīmisko laboratoriju praksē plaši pielieto «Peives metodi kalija noteikšanai», kā arī metodes, kas ļauj noteikt alumīniju, vara, augšnes trūdvielu skābju daudzumu augsnē. Visas šīs metodes ir daudz pilnīgākas par tām, ko pielieto ārzemēs. J. Peive konstruējis vairākus aparātus, kas speciāli domāti kolchozu laboratorijām. Šie aparāti dod iespēju ikvienā kolchozā izdarīt nepieciešamās augšņu analīzes, aprēķināt, vai augsnē ir nepieciešama kalpošana un kādos daudzumos, cik daudz un kāds mēslojums jānodod.

Profesors J. Peive uzrakstījis ap 200 zinātnisku darbu. Latviešu valodā izdotie darbi par mēslojumu pielietošanu, tehnisko kultūru kopšanu un audzēšanu, augšņu pētīšanu, kā arī par pirmindnieku pieredzes pētīšanu palīdz Padomju Latvijas kolchoziem un padomju saimniecībām ātrāk atrisināt uzdevumus, kurus izvirzījis PSKP CK septembra Plenums, lai nodrošinātu socialistiskās lauksaimniecības tālāku augšupeju.

S. Muravjovs

vārdu ir saistīts arī «Latvijas PSR vēstures» pirmais sējums. Šajā kapitālā kolektīvā darbā no marksisma-lenīnisma viedokļa apskatīta visa Latvijas un latviešu tautas vēsture no visenākām laikiem līdz feodālisma sabrukšanas un kapitalisma nostiprināšanās laikmetam (1861. gadam). Latviešu valodā J. Zutis ir publicējis vairākus apcerējumus par Latvijas vēsturi, no kuriem sevišķa vērtība veiktajam apcerējumam par Latviju klausu saimniecības saīšanas periodā. Prof. J. Zutis Latvijas vēstures pētniecībā ir izvirzījis daudz jaunas problēmas un vairākas no tām dziļi zinātniski izstrādājis.

Visi J. Zuša darbi liecina par plašu un dziļu apskatāmā jautājuma izpratni, kas savukārt balstās uz dokumentāliem vēstures materiāliem un avotiem. J. Zutis kā Latvijas Valsts universitātes profesors ir izaudzinājis un sagatavojis zinātniskam darbam daudz jaunos padomju vēsturniekus. Latvijas strādniekiem un kolchozniekiem prof. J. Zutis ir pazīstams kā iecienīts lektors par Latvijas vēstures problemām.

Prof. J. Zuša izcilus nopelnus Latvijas vēstures pētnieciskā darbā ir atzinusi arī visa Padomju Savienības zinātnieku saime.

T. Draudīns

Jauno autoru seminars

Laikā no 26. līdz 31. oktobrim Latvijas Padomju rakstnieku savienībā notika jauno autoru seminars. Seminarā piedalījās 87 jaunie prozaīki, dzejnieki, dramaturgi. Seminaru atklāja Anna Sakse. Jaunos autorus apsveica LĻKJS Centrālās Komitejas sekretārs E. Andersons.

Seminara dalībnieki noklausījās virkni lekciju. Art. Ozols referēja par latviešu literārās valodas normām, V. Lukss — par dzejas teoriju, A. Imermanis — par liropiskā žanra īpatnībām, V. Bērce — par prozas kompozīciju, sižetu un dialogu, A. Talcis — par māksliniecisko

aprakstu, P. Pētersons — par dramaturģijas principiem, A. Grigulis — par dramaturga radošo darbu, P. Sadovskis — par avīzes fejetonu, A. Imermanis — par kino-dramaturģiju, P. Krupņikovs — par starptautisko stāvokli.

Sekciju nodarbībās iztīrāja jauno autoru darbus. Bez tam notika ekskursijas uz Literatūras muzeju un Latviešu un krievu mākslas muzeju, kā arī apspriede par RS darbu ar jauniešu autoriem. Seminara noslēgumā notika jauno autoru dalīrades vakars.

ANNA SAKSE

Vēlreiz uzsveru

Nekur citur māksla un literatūra nav kļuvusi par tik ikdienišķu tautas masu nepieciešamību, par tādu pašu nepieciešamību kā gaiss, kā ūdens, kā maize, kā tas ir Padomju Savienībā. Un nekur pasaulē, vienīgi Padomju Savienībā un tautas demokrātijas zemēs par literatūras attīstību rūpējas valdība, visa sabiedrība. Padomju valdības un Komunistiskās partijas rūpes par literatūras šodien un rītdien apņēma arī jaunos autorus, pulcējoties uz kārtējo semināru Rakstnieku savienībā.

Komunistiskā partija arvien un arvien rakstnieku darbu ir ietvērusi savā redzeslokā, gan norādīdama tam īsto virzienu, gan atbalstot to tā svešu, kaitīgu un īstai mākslai pat naidīgu nostādņu uzspiedējus. Ar kārtīgi skaidri un nepārprotami Komunistiskās partijas norādījumi padomju literatūrai izteikti biedra G. Maļenkova ziņojumā partijas XIX kongresā. Partija aicina rakstniekus «pozitīvos mākslinieciskos tēlos parādīt jaunā tipa cilvēkus visā viņu cilvēciskās cieņas dīzeņumā», aicina ar satīras patēģām šautīt netikumus, trūkumus un slimības parādības, kas izplatītas sabiedrībā, aicina drosmīgi parādīt dzīves konfliktus un pretrunas. Jau pirms daudziem gadiem, kad rakstnieki jautāja J. Staļnam, kā īsti rakstīt, tie saņēma klasiski īsu un kodoģu atbildi: «Rakstiet patiesību».

Reizē ar augstu idejiskumu padomju literatūrai jābūt augsti mākslinieciskai, jo viduvēji, pelēki un seklī darbi izkropļo padomju īstenību, tāpat kā to izkropļo dzīves lakierēšana, lubināšana izskaistīnāšana un bezzobaina šļūstēšana. Patiesība — tā ir pozitīvā spoža uzvara pēc sīvas cīņas ar negatīvo.

Rakstnieku savienība ir dziļi ieteimēta straujākā un kuplāka jauno rakstnieču kadru izveidē, lai vairāk rastos labas un dažādas grāmatas. Un tādas var rasties tikai tad, ja arvien vairāk savdabīgu talantu nāks ar jauniem darbiem, ar savu māksliniecisko

ka balst, ar savu rokkrastu. Mēs sekojam katram jaunam darbam, kas iespēst periodiskā vai īslaicīgā Rakstnieku savienības konsultantiem, un mūs iepriecina, ja atrodam tajos kaut ko svaigu, dzirkstošu, drosmīgu, turpretim gurdin, pelēcīgi, daudzreiz pat halturīgi jauno darbi mums sēp kā katru neveiksmīgu padomju dzīvē.

Neviens seminars nevar sniegt nekādas izmeļošas un pietiekošas mācības, tas ir ierosinājums pašiem mācīties, meklēt, strādāt, paškritiski pietēt savam darbam. Darbs un padarītā pareizs vērtējums — tās ir atslēgas uz rakstnieka nemirstību. Mēs esam piedzīvojuši, ka simti jauniešu un arī vecāka gada gājuma ļauži ir centušies bez darba un paškritikas, daudzreiz arī bez talanta ielausties literatūras darba laukā, bet pēc pirmajām grūtībām atmetuši ar roku un, sevi mierinādami, cenšas savas neveiksmes izskaidrot ar veco rakstnieku skaidrību. Dēvēd, šādas gaudas un nespējīgo halturakstus un huliganu nīrgāšanos daži laikraksti labprāt nodrukā, ar to nevis sekmēdami, bet jaukdami jauno autoru audzināšanas darbu.

Mēs pasakām atklāti: nevienam par rakstnieku izmācīt mēs nevaram, jo nav tādas receptes, pēc kuras aprakstot dzīvi un cilvēkus, iznāktu mākslas darbs. Mēs varam iztīrīt jauno paņēkumus un kļūdas, varam laikus atturēt no maldīgu ceļiem mākslā, bet neviens nekļūs liels rakstnieks, ja pats neapgūš bezgala dziļu un plašu padomju kultūru, ja sistemātiski nemācās mājā vai skolā, ja neinteresēties par visām zinātnes nozarēm, pārējām mākslām un, kas tikpat svarīgi, ja nepazīs cilvēkus, ja neparēs bez maldināšanas izstaigāt pa cilvēka dvēseles labirintiem, ja neizprast cilvēku attiecības, sadzīvi, ja nezinās sabiedrības attīstības gaitas un ja nemācēs dzīvi vērot caur marksisma-lenīnisma gudrās mācības prizmu.

Tāpēc mēs mudinām katru jauno autoru attīstīt savu personību, veidot vispārīgu sevi cildēnākas padomju

cilvēka īpašības. Rakstnieks ir tautas tribuns, uz kuru vērstas miljonu acis. Un tauta nelemīs rakstnieku, ja manis nesaskaņā starp viņa vārdiem un būtību, jo tā jutīs neīstus toņus rakstnieka balsi.

Mēs uzskatām arī, ka nevienam jaunajam nav tiesības atsaukties uz «vecos» kļūdām, jo tiklīdz kāds to dara, tas sāk kaulēties par nolaidi, prasa atļauju pazemināt darba līmeni. Nevienam nolāde jāprasa, bet prasības jāpārliekina kā pret vecajiem, tā pret jaunajiem.

Partijas XIX kongresā biedrs G. Maļenkovs teica: «Literatūras un mākslas darbiniekiem izvirzīto augsto un cēlo uzdevumu varēs sekmīgi realizēt tikai tad, ja enerģiski cīnīsies pret halturu mūsu mākslinieku un literātu darbā, ja nesaudzīgi izskaidrīs melus un pūves no literatūras un mākslas darbiem. Mūsu literatūras un mākslas darbiniekiem uzskatīt lielā pienākumi! Dīzā cīņā par to, lai sabiedriskā dzīvē kļūtu jauna un gaša, lai no tās izskautu visu satrūnējošo un sastingušo».

Diēdēnā katram rakstniekam jācīnās par mākslinieciskās meistartības lielāku pilnību. Viel literatūras klasiķi meistartību ir iekarojuši ar sīkstus neatlaidību, ar savu darbu daudzkārtīgu svītrosanu un labošanu. Kā vijolnieks nevar spēlēt ar nenoskapotu vijoli, tāpat rakstnieks nedrīkst rakstīt kropļā, nabadzīgā valodā, ne arī kā Jaungada eglīti apkarināt to ar mākslīgiem vizuļiem. Istā māksla nav mākslīga, bet vienkārša. Ļoti skaidri pareizas literatūras valodas būtību formulējis franču rakstnieks Flobers, teikdams: «Ir tikai viens vārds lietas apzīmēšanai, tikai viens īpašības vārds tās noteikšanai, tikai viens darbības vārds tās darbības izteikšanai, un māksliniekam jāatrod šie vienīgi pareizie vārdi».

Ja jaunie autori, izklīdāmi pēc semināra, būs apņēmies strādāt vairāk un labāk, lasīt vairāk, mācīties labāk, arī tad semināram būs bijusi liela nozīme.

DZIDRA RINKULE

LITERATA GAITĀS

Skaistu sapņu, kvēlas apņēmības un radošu domu pilns jaunais autors uzskā savus mēģinājumus literatā gaitās. Vēl reibina neizsniegtas tāles, bet skatīens droši tiecas nākotnē...

Padomju jaunajiem rakstniekiem un dzejniekiem pavērtas visas iespējas, lai strādātu iemīļotajā literatūras nozarē. Jaunības kvēlī nemāc kapitalistiskās iekārtas un mīļotības važas. Protams, ir vēl šur tur sastopami arī vecās ideoloģijas sāpni, ir cilvēki, kas nevēl mūsu varenās dzīves elpu... Arī šodien var sprēgāt skaudrās satīras uguns, bet tā ir optimistiska uguns, kas iedod gaismu pat visdziļākajos kaktos, atklājot tur sakrājušos kvēpus, putekļus un zirnēkļu tīklus...

Lai palīdzētu mums, jaunajiem autoriem, apgūt literāro meistartību un tuvāk iepazīstinātu mūs ar rakstnieku darbu un uzdevumiem, Latvijas Padomju rakstnieku savienība aizvadītajā nedēļā pulcēja uz semināru 87 jaunos autorus. Viens otrs šelt ieradās tikai pirmo reizi, citus turpretī sastapām kā pazīstamus biedrus no iepriekšējiem semināriem.

Nu, kā klājas? Ko esat uzrakstījis jaunu? — Kur vien paklausies, visur dzird dedzīgi no sirds runājumus par dzeju, par stāstiem, par lugām... Gandrīz ikvienam autoram ir talanta dzirksts, daudzi jūt rakstīšanu kā nepieciešamību. Kas var būt skaistāk kā jauties dalīdarba jecerei, radīt tēlus, kurus tu iemīli, kuru liktenus veido ar savu līdzdalību! Un kad darbs ir uzrakstīts, vai nav tā, ka tas tikpat kā daļa no tavas dvēseles, miesas un asinīm?

Ar satrauktu sirdi tu klausies, kā tos novērtē — kritizē, un sēp — patiešām sēp, ja par tiem runā sliktu: ja tavus iemīļotus tēlus nosauc par bailēm, dziļos jūtu bangojumus — par «izrakstīšanu» un ar pārliecības spēku paustās domas — par «frazēm»... Un tomēr tu saki par kritiku paldies, lai cik tā rūgta, jo zini, — tā palīdz augt.

Par pionieru dzīvi rakstījis V. Lagzdīns. Tematika svaiga un vajadzīga,

tomēr jaunajam autoram vēl pietrūkst prasmes tematu pacelt pietiekamā mākslinieciskā augstumā; vēl jāmacās rakstīt spraiļi un interesanti. Arī J. Vaidavam, kas drosmīgi ķeries pie gara stāsta par kolchoza jauniešiem, vēl daudz jāstrādā, lai sniegtu lasītājiem spilgtus tēlus. Jāatbrīvojas arī no literārām shēmām, kas radušās lasītā literatūras ietekmē.

Zināmu gatavības pakāpi literārajā dalīrādē uzrāda J. Volonts. Kaut arī viņa stāstā vēl ir nopietni trūkumi, autora pirmais darbs tomēr iepriecina ar labu materiāla paizišanu, diezgan veiksmīgu kompozīciju un raitu, sulīgu valodu. Pēc referentu atziņuma, J. Volonts sāk gaitas, kurās, ja viņam būs pietiekami daudz gribas un vēlēšanās strādāt, varēs izveidoties par labu prozaiku.

Audzis arī jaunais autors M. Birze. Viņa īsle stāstīti ar satīrisku iekrāsotumu liecina par spējam atklāt raksturu gan dialogos, gan darbībā. Tomēr līdzās sasniegumiem pavid iesācējam raksturīgas neveiksmes gan sižeta, gan arī valodas izvēlē.

Sekojoši nupat pieņemto jauno autoru darbu iztīrē, ļoti daudz mācījāmies arī mēs, pārejē. Atzīdījumus par kompozīciju, sižetu, raksturiem, valodu u. tml. der tevērot mums ikvienam. Kļūdas, uz kurām referenti norādīja mūsu biedru darbos, lielākā vai mazākā mērā attiecināmas arī uz mums. Tāpēc droši var teikt, ka seminārs devis mums daudz vērtīgu, jaunu ierosinājumu turpmākajam darbam.

Vērojot jau pazīstamāku jauno prozaiku literāro attīstību un viņu paņēkumus, redzam, ka tikai nedaudzi aug no radoši darbojas literatūras laukā. Tā, piemēram, L. Pormalis, I. Lubejs, Z. Skujins, V. Eglons un vēl daži citi uzrādījuši apsveicamas stāstnieku spējas. Dabīgi, ka par viņu pirmajiem panākumiem priecājas sabiedrība, priecājas jauno autoru audzinātāja — Rakstnieku savienība, lai pašā reizē mudinot neapmierināties ar sasniegtu, bet turpmākajā darbā censties sasniegt augstā-

ku māksliniecisko un ideoloģisko līmeni.

Pēdējā laikā ne bez pamata izteikta prasība, ka jaunajiem autoriem nevajag pārāgi profesionalizēties. To mums seminārā atgādināja arī rakstniece Anna Sakse. Ko par cilvēkiem un viņu dzīvi var stāstīt jauns autors, kas pats vēl dzīvi nepazīst? Droši var apgalvot, ka dzīves un cilvēku nepazīšana slēpjas dažu mūsu jauno prozaiku nevarība radīt īsti spilgtus tēlus, risināt interesantu un konfliktu bagātu sižetu.

Dažkārt gadās arī tā, ka autoram ir bagāts pieredzes materials, tomēr dalīdarbs iznāk bāls, neizteiksmīgs, neinteresants. Tādos gadījumos, liekas, jaunais autors nebūs pietiekami daudz mācījies no literatūras klasiķiem, kā arī padomju literatūras vārdā meistariem; nebūs pietiekami izmantojis tās valodas bagātības un izteiksmes līdzekļus, kādus lietojuši Rainis un Upīts, kā arī citi mūsu izcilākie rakstnieki.

Nekad nedrīkstam aizmirst, ka literārajā dalīrādē vispirms ir d a r b s, pie tam liels un atbildīgs darbs. Vienmēr atcerēsimies, ko seminārā mums stāstīja rakstniece Anna Sakse par savu dalīrādi. Sekosim viņas piemēram, atstāstot stingru paškritiku!

Neaizmirsīsim arī Anatoļu Imermanu «amata noslēpumus», kas galvenokārt izpaužas nemīlīgā meklēšanā pēc visprecīzākā vārda, pēc visloģiskākās teikuma uzbūves, pēc visizteiksmīgākās atskanības u. tml. Atcerēsimies arī citu rakstnieku pieredzi un labos padomus!

Seminārs beidzies. Jaunie autori izklīdis katrs uz savu pusi, bet literatā gaitās sāk tie cēļi, vēl bieži krustosies... Kā kuram veiksies? Kurš ātrāk sasniegs spraudni mērķi? Atbilde tikai viena: t a s, kurš neatlaidīgi turpinās iesākt literatā darbu, nebaidāties ies pa vislielākās pretestības ceļu, kas dziļi un pamatīgi apgūs klasiskās un padomju literatūras neizskaidrojamas vērtības un kas vispusīgi iepazīs dzīvi, pats aktīvi un radoši darbodams tajā.

VAIRĀK LEKCIJU PAR MĀKSLU

LPSR Politisko zināšanu un zinātnu popularizēšanas biedrība kopā ar abu Rīgas mākslas muzeju palīdzību noorganizējusi lekciju ciklus par padomju un aizrobežas mākslas vēsturi.

25. oktobrī Valsts latviešu un krievu mākslas muzeja telpās notika lekcija «Padomju māksla cīņā par mieru». Ar to tika leģendārs lekciju cikls par padomju mākslu, kurā nolasījis lekcijas par leģendāru padomju mākslinieku — B. Johansona, A. Gerasimova, V. Muchinas, Kukriniku, kā arī latviešu padomju mākslinieku — O. Skulmes un A. Briedes daiļradi.

Valsts tēlotājas mākslas muzeja lektorijā tuvākā laikā sāksies lekciju cikls par ārzemju realistisko mākslu, kurā tiks apskatīti senās Ēģiptes, senās Grieķijas, renesanses laikmeta, flāmu un holandiešu 17. g. s., angļu 18. g. s. un franču 19. g. s. mākslas attīstības jautājumi. Lekcijas latviešu un krievu valodā lasīs mākslas vēsturnieki, Mākslas akadēmijas pasniedzēji un mākslas muzeju zinātniskie darbinieki. Tās paredzētas visplašākai auditorijai un tiks papildinātas ar mākslas darbu attēlu demonstrējumiem.

Līdz šim tēlotājas mākslas lekciju sagatavošanā un nolasīšanā bijuši vairāki trūkumi.

Kvalificēta un plašāki auditorijai saprotama lekcija par mākslu, kas tiek arī labi nolasīta, vienmēr gūst klausītāju atsaucību. Tomēr ne visas š. g. pirmajā pusgadā nolasītās lekcijas par krievu un latviešu 19. g. s. realistisko mākslu bija vajadzīgajā teoretiskajā un idejiskajā līmenī. Šādu trūkumu lekcijās būtu krietni vien mazāk, ja aktīvāk darbotos LPSR Politisko zināšanu un zinātnu popularizēšanas biedrības tēlotājas mākslas vēsturnieku sekcija (sekcijas vadītājs A. Egļitis). Šīs sekcijas biroja uzdevumos ietilpst izskatīt katru nolasāmo lekciju par tēlotājas mākslu, apspriest nolasītās lekcijas kvalitāti, kontrolēt lektora uzstāšanos utt.

Šis vajadzīgais un svarīgais darbs ne vienmēr tika darīts. Dažkārt nolasīja lekcijas, sekcijas biroja tās iepriekš neapspriest, un arī pēc nolasīšanas par tām neinteresējās. Sākot jaunus ciklus, šis trūkums noteikti jānovērš un katrā lekcijā obligāti jāiztirzā mākslas vēsturnieku sekcijai.

Prakse rāda, ka iepriekšējās lekcijas par tēlotājas mākslu caurmērā apmeklēja 30—50 cilvēku. Tas nav daudz, jo uz dažām lekcijām bija ti-

M. IVANOV,
Valsts tēlotājas mākslas muzeja
direktora vietnieks
zinātniskajā darbā

kat 10—12 un pat mazāk klausītāju. Lekcija, lai cik laba tā būtu, nolasīta tik mazai auditorijai, nekad nesasniedza savu mērķi — aptvert visplašākās darbaļu masas. LPSR Politisko zināšanu un zinātnu popularizēšanas biedrībai jāaktivizē darbs šai virzienā. Biedrība izplatījusi abonementu lekciju ciklam par padomju mākslu, regulāri avīzēs levioto arī alžirādījumus par notiekošajām lekcijām, bet tas tomēr vēl ir par maz.

Lekcijas par mākslu jādzird visplašākām darbaļu masām. Bet abu muzeju lektoriju telpas nespēj uzņemt pat 100 klausītāju. Pat, ja lekcijas nolasītu plašākās telpās, piemēram, Mākslas akadēmijas lielajā zālē, tā nebūtu vienīgi pareizā izeja. Ne visiem strādniekiem, studentiem u. c. mācību iestāžu audzēkņiem ir iespējams tai laikā, kad notiek lekcija, uz to ierasties. Tāpēc biedrībai jānoorganizē šo un citu lekciju nolasīšana rūpnieciskos klubos, universitātē, skolās utt., ņemot vērā katrai iestādei izdevīgāko laiku. Bez tam viengabalaina auditorija (strādnieki, studenti, skolēni utt.) atļaus lektoram labāk veikt savu darbu, piemērojot lekcijas katras auditorijas specifiku.

Vairāk aktivitātes nekā līdz šim lekciju popularizēšanā jāparāda arī mākslas muzejiem, kuri šai darbā ir tieši ieinteresēti. Biedrībai vienai pašai bez muzeju līdzdalības grūti veikt plašo tēlotājas mākslas popularizēšanas darbu.

Ar lielāku nopietnību un izpratni pret tēlotājas mākslas lekcijām jāizturas arī skolu vadītājiem, klubu un citiem ieinteresētiem darbiniekiem. Valsts tēlotājas mākslas muzejs, kas sagatavojis lekcijas par mākslas vēsturi, tās tieši piemērojot skolas mācību programām, ne vienmēr guvis skolu vadītāju atsaucību. Dažkārt skolu direktori aizbaidinās ar mācību slodzi, laika un telpu trūkumu un citiem «objektīviem» apstākļiem, kuri jūti kā kavējot lektoriju noorganizēšanu skolās. Tāda nostāja ir nepareiza, jo lekcijas par mākslas vēstures jautājumiem cel skolēnu zināšanu līmeni, attīsta viņu estētisko gaumi utt. Laba lekcija ir audzināšanas un izglītības forma, kas jāizmanto skolām, klubiem u. c. kultūras un izglītības iestādēm.

Beigās jārūpina par vēl vienu iespēju jautājumam. Lekcijas par mākslu leģendārs nolasīšanai Rīgas pilsētas darbaļaudim, bet pavisam aizmirsti šai ziņā periferijās iedzīvotāji. LPSR Politisko zināšanu un zinātnu popularizēšanas biedrībai, mākslas muzejiem un LPSR Padomju mākslinieku savienībai nopietni jāapsver iespēja par sistemātisku lekciju nolasīšanu kolchozos un rajonu centros. Pagaidām šis darbs atstāts pašplūsmā.

Mākslas muzeji varētu noorganizēt nelielas ceļojošas mākslas darbu re-produkciju izstādes, kas kopā ar nolasīto lekciju būtu leģendārs cēlonis pasākums. Biedrībai ir iespēja pavairot labākas lekcijas un tās nosūtīt saviem īstenajiem biedriem periferijā nolasīšanai, kas ir kompetenti mākslas vēstures jautājumos. Mākslinieku savienība, organizējot mākslas darbu ceļojošas izstādes periferijā, sūta parasti kādu mākslas vēsturnieku vadīt izstādes apspriešanu. Bet var taču izstādes laikā sūtīt lektoros labu lekciju nolasīšanai.

Ja šim jautājumam attiecīgās iestādes pietiekami nopietni gribu popularizēt tēlotājas mākslu, atradīsies vēl daudz citu darba formu un iespēju.

Lilijas Bērziņas daiļrades vakars Maskavā

26. oktobrī Viskrievijas Teatra biedrība bija noorganizējusi savās telpās Maskavā Latvijas PSR Tautas mākslinieces, Staļina premijas laureates Lilijas Bērziņas daiļrades vakaru. Sarīkojumu ievadīja Ed. Smiļga ievadvārds, kuros referents raksturoja akti- ses talanta attīstību un veidošanos.

Vakara mākslinieciskajā daļā Lilija Bērziņa ar partneriem A. Abeli, L. Smiņu, A. Dimiteru un H. Vazdiku sniedza fragmentus no lugām «Ausma pār Maskavu», «Profesors iekārtojas», «Anna Karenina» un «Marija Stjuarte». Sanāksmes novērtējumu Maskavas mākslas darbinieki deva gan šai pašai vakara noorganizēšanai tikšanās brīdī, gan speciālās pārrunās nākamajā dienā. Debates piedalījās V. Toporkovs, prof. Rajeviskis, prof. Filipovs, S. Birmane, A. Koonena, M. Carevs, O. Gogojeva, A. Pokrovskis. Runātāji uzsvēra Lilijas Bērziņas talanta daudzveidību, priekšnesuma spilgtumu, psiholoģisko nianšu bagātību. Katrs dalībnieks arī atzīmēja to ievērojamo atbalstu, kādu māksliniecei sniedz partneri. Šis sarīkojums maskaviešiem devis jaunu, nozīmīgu priekšstatu par Padomju Lat-

Akademiskajā
Dramas teātrī va-
kar notika A. Ce-
chova komedijas
«Krišu dārz»
pirmizrāde. Atte-
lā: J. Kubilis
(Trofimovs), B. In-
driksone (Ana) un
A. Klints (Rapev-
ska).

J. Krīviņa uzp.

vijas teātra kultūru, latviešu skatuves mākslas savdabību.

Ar Lilijas Bērziņas daiļrades vakaru liks pamats Viskrievijas Teatra biedrības un Latvijas Teatra biedrības

tuvākas sadarbības nodibināšanai. Drīzā laikā Rīgā notiks līdzīgs sarīkojums, veltīts KPFSR Tautas mākslinieces Alises Koonenas mākslinieciskajai darbībai.
V. Dzelve

Lilijas Bērziņas daiļrades vakarā Maskavā. L. Bērziņu apsveic V. Toporkovs. Aizmugurē pa labi — S. Birmane, A. Hovanskis, A. Pokrovskis, J. Gogojeva, M. Carevs un V. Komisarževskis, S. Singareva uzp.

JAUNO DZEJNIEKU DARBI

MIRDZA KEMPE

Grāmatā «Par dzejas meistarību» M. Isakovskis saka, ka būtu ļoti dīvaini, ja kāds grieztos pie medicīnas specialista ar šādu vēstuli: «Dārgais biedrī, es vēlētos nodarboties ar slīmnieku ārstēšanu, bet nezinu, kā tas jā dara. Lūdzu, uzrakstiet man ārstēšanas pamācību.» Taču ir daudz jaunu cilvēku, kuri lūdzot sniegt tiem īsu pamācību, kā kļūt par dzejniekiem. Viņi domā, ka pietiks ar īsu teoretisku pamācību, un tie bez sevišķām pūlēm saliks vārdus rītmā, plevienos atskanās, mazliet visu palābos pēc konsultanta vai redaktora norādījumiem un kļūs dzejnieki.

Kāda autore, kuras iesūtītais dzejoļos bija daudz gramatikas kļūdu, par kritiku ļoti apvainojās un savā vēstulē atbildēja šādi: «Manas dzejas ir pilnas Džimenes patriotisma, tās ir sumnājumi un veltījumi katrai svētku un uzvaras dienai. Par to, ka valodā sastopamas gramatikas kļūdas, nav vēl tik traģiski, tās ir labojamas.» Protams, varētu teikt, ka to rakstījuši vienkārši grafomane, bet, diemžēl, arī daudzi apdāvināti jaunie autori joprojām vēl neapzinās, ka galvenais šķērslis viņu attīstībai ir nepietiekama izglītība un zema literārā kultūra. Viņi vēl isti nesaprot, ka dzejnieks ir tautas kultūras radītājs un sabiedrības audzinātājs, tāpēc viņiem jāzina daudz vairāk nekā caurmēra izglītotam cilvēkam, jāpazīst viss labākais, ko radījuši viņu priekšgājēji un laika biedri. Neattīstīts, neizglītoti cilvēki nevarēs uzrakstīt labu dzejas darbu, pat ja tam būtu literāras dotības, jo viņa teksts jāpasaule ir pārāk nabadzīga un šaura. Tieši zema literārā kultūra traucē vēl daudz mūsu spējīgo jauno dzejnieku attīstību. Ja J. Silazars, O. Lisovska, V. Rūja, J. Osmanis un daudzi citi vairāk un nopietnāk mācītos, viņu amata meistarība stipri uzlabotos.

Iegūt literāru kultūru ir daudz ga-
du, pat visa mūža darbs. Un šis darbs jāveic dzejniekam galvenokārt pašam. Biedri var tam tikai dot padomu; lek-

cijas, semināri, kritika, iztirzājumi — norādīt ceļu.

Isakovskis saka, ka daudzi jaunie autori viņam vaicā, kāds ir dzejas amata noslēpums, un viņš atbild, ka šāda noslēpuma nav — ir tikai viens noteikums, lai kļūtu par dzejnieku: pastāvīgi radīt, runāt savā valodā par to, ko esi dzīvē izjutis un redzējis, turklāt dzejas temat jābūt tādai, kas nozīmīga ne tikai pašam dzejniekam un kādai šaurai jauzu grupai, bet visplašākajām tautas masām. Lai kļūtu par īstu padomju dzejnieku, jābūt dziļi un principiāli ieinteresētam par visu, kas notiek padomju tautas un valsts dzīvē un visā pasaulē. Dzejniekam jābūt modram pret dzīvi un pret sevi, viņam jāizveido sava personība. Nekāda gluda forma un veikli paņēmieni nevarēs ilgstoši noslēpt sirds aukstumu un gara tukšību.

Starp jaunajiem autoriem ir tādi, kurus jau droši varam saukt par dzejniekiem, kas, neraugoties uz dažādiem trūkumiem, ir jau ceļā uz savu īpatnību. To var teikt par Vizmu Belševicu, kas ar savu «Poemu par septiņvārpu kviesi» un virkni lirisku dzejoļu par miera un mīlestības temām pierāda, ka viņa savu talantu izveido apzinīgā darbā. Arī Jānis Silazars izjusti, spēcīgi parāda socialistiskās rūpniecības strādniekus, viņš šai temā tiešām ieliek savu sirdi, un viņa topošais dzejoļu krājums ziņmīgi nosaukts «Mana rūpnīca». Smalkjūtīgus un īpatnējus dzejoļus viņš veltījis padomju sievietei — mātei («Padomju māte miera konferencē», «Topošā māte», «Pirmais rīts atvaļinājumā»). Šie dzejoļi un viņa līdžpaaudzei veltītais dzejoļu cikls «Mana pilsēta» rāda, ka J. Silazars sāk rūpīgāk izveidot temas, ka viņa valoda kļūvusi gleznaināka, iz-

teiksmīgāka. Tiesa, viņam vēl joprojām ir vājas atskanās, gadās arī tukši vārsmojumi, pārāk bieži atkārtojas atsevišķi vārdi (viņš sevišķi iemīļojis vārdus «rosme» un «cēlsme», kas sastopami gandrīz visu viņa dzejoļu pirmuzmetumos), bet tomēr dzejnieks progresē. Zēl, ka J. Silazars ļoti maz lasa — bez dziļākas literāras kultūras viņa talants var apstāties.

Par īpatnējo liriski veidojas Arvids Skalbe. Viņa dzejoļi ir koncentrēti, gleznaini. Tiem vienmēr ir kāds sižets, savdabīga noskaņa, emocionāls kāpinājums. Raksturīgs piemērs ir viņa dzejoļi «Miera dārz», no kura jaunie autori var mācīties, ka tema jāpasniedz nevis abstrakti un deklarāti, bet konkrēti, tēlaini. Šai dzejoļi labi izvēlēta centrālā glezna — plaukstošais ābeļu dārz, kas skaisti metaforiski pielīdzināts miera karavīru pulkam sniegtos apmetņos un spēcīgi parādīta šī dzīvības pulka uzbrukuma kustība un trauksme. Šāda glezna atstāj nesalīdzināmi dziļāku iespaidu nekā parastie retoriskie apgalvojumi, ka «mūsu dārzli mīram plaukst».

Arī Ojara Vācieša dzejoļos sāk leģimēties īpatna dzejnieka vaibsti. Viņš izvairās no trafarieta, cenšas runāt savā valodā, rūpīgi apsverdams katru vārdu. Viņa lakoniskajos, ātri apvaldītajos un dažreiz šķietami vēsajos pentos vienmēr jaušams kāds leģišs jūtu spriegums, kas dun it kā straume zem ledu. Zīmīgi, ka O. Vāciešs labprāt apdējo paļu ūdeņus, dzīves radošo trauksmi. Šāds leģišs spriegums un padomju celtniecības cil- denais patoss jūtams viņa īsajā dzejoļu ciklā «Pie jaunajiem Krimas topogra- fiem», dzejoļos «Kachovkas zvaigznājs», «Gleznotājs», «Ledus lūst», «Vecais ošnieks sagaida kuģi», «Jaunajam draugam». O. Vācieša dzejoļiem ir stiprs mugurkauls: tur kompozīcija, sižets, doma rūpīgi apsverta. Bet viņa aforistiskā valoda, netiešais izteiksmes veids kavē dzejoļa spontānu uztveri.

Bridi jāpadomā: kas tur slēpjas? Ma-
zāk īpatns viņš ir savos mīlas dzejoļos,
stipru jūtu vietā sniegdams tikai pa-
rastas jūsmas un sentimentus.

Neapšaubāmi apdāvināta dzejniece ir Olga Lisovska, bet — kam daudz dots, no tā var arī daudz prasīt, — un, diemžēl, jā saka, ka O. Lisovskas devums neatbilst viņas spējām. Iztirzājot viņas dzejoļu sekcijā, pārrunās sekretariāta sēdē viņai biedri vairākkārt atzādīja, ka jāmacās, jāstrādā nopietnāk, tomēr visu teikto O. Lisovska pagaidām nav uztvērusi pietiekami vērīgi. Viņa raksta pavirši, ar vieglu roku, sevi pārāk nesatraukdama, un tādēļ viņas dzeja gan alžēlo itin patikami un līgan, le-
prelcina ar zināmu melodismu un da-
bigumu, bet tai trūkst dziļumu, tā ir
primitīva. O. Lisovska uzrakstījusi
poēmu par padomju studentiem — par
kāda studenta nelaimīgu mīlestību, kas
pārvar savas sāpes un, vairāk tuvoda-
mies saviem biedriem, atrod jaunu spē-
ku un prieku darbā. Bet šo mīlestību
O. Lisovska parāda bāli un sekli. Stu-
dents ierauga mīloto meiteni ar nokrā-
sotām lūpām, ejot uz lelas ar kādu citu,
un ar to viss jau galā. Bet kāda ir
viņa mīlestība, kāda ir šī meitene, vi-
ņas domu un jūtu pasaule, kāpēc viņi
attālinās, kas ir šis otrs, — to O. Li-
sovskā neparāda. Poēma uzrakstīta for-
mā nevižīgi, vietām banāli. Autore to
arī pati saprata un tagad poēmu pār-
strādā.

Runājot par jauno autoru poēmām,
būtu jāvēlas, lai tie iepriekš labi ap-
domātu lecerētās poēmas galveno ideju
un rūpīgāk izveidotu sižetu. Iztirzājot
sekcijā V. Belševica poēmu «Slaucē-
ja Maija», noskaidrojās, ka autore pati
nebija īsti skaidrībā par poēmas ideju
un nebija izdomājusi sižetu. Viņas poē-
ma ir liriski apcerīga, bez darbības,
galvenā varone kolchozniece Maija
darbojas it kā atrauti no kolektīva, vi-
ņa vienīgā cīņā par to, lai pēc lietainas
vasaras, kad kolchozam pietrūkst siena,
govis nodrošinātu ar barību. Viņas
leģšajā pasaulē parādīta pārāk naba-
dzīga — to aizpilda vienīgi rūpes par
govīm. Bet V. Belševica izdevies radīt

dažus diezgan spilgtus kolchoznieku tē-
lus, poēma uzrakstīta labā valodā,
un vēlams būtu, lai dzejniece pie tās
vēl strādātu.

Jaunajiem autoriem, kas raksta poe-
mas, varētu ieteikt vispirms uzrakstīt
sižetu, personu raksturojumus un tad
apspriesties ar konsultantu un citiem
dzejniekiem, pat iztirzāt to dzejas sek-
cijā, jo dažreiz autori izšķēzē daudz
laika, daudz labas dzejas, un poēma to-
mēr beigās jāpārstrādā nepilnīga sīze-
ta dēļ. Tā notika arī ar Vladimira Ka-
jaka un Mirdzas Bendrupes milzīgo
poēmu (4500 rindu), kurā autori tēlo-
jaši nabadzīga Ķīnas zemnieka, viņa li-
gavas un māsas cīņas ceļu kopā ar Mao
Cze-duna armiju un partizāņiem. Poe-
mas pirmajā variantā, ko autori pēc
vesela gada darba iesniedza konsultāci-
jā, tie dažiem galvenajiem varoņiem bija
likuši let bojā jau poēmas sākumā, ap-
raudami sižetu, lai turpinātu poēmu kā
Ķīnas pilsoņu kara vēsturi dzejā. At-
šķirībā no tiem jaunajiem dzejniekiem,
kas mēdz rakstīt par Koreju un Ķīnu,
neko par šīm zemēm neizlasījuši.
V. Kalljaks un M. Bendrupe izpētījuši
milzīgu materiālu par Ķīnas tautas cīņu
pret japāņu imperialistiem un gomin-
danu, bet šis materiāls viņus savā ziņā
ir it kā hipnotizējis — tie savā poēmā
ietvēruši pārāk daudz sižetiski neizkārt-
otas, nepārkaustas vēstures vietas.
Ablem autoriem nācās poēmu pārstrā-
dāt. Tā gan joprojām skan kā milzīga
ķīniešu tautas brīvības cīņu epopeja,
kurā galvenais varonis ir pati Ķīnas
tauta (zemnieki, strādnieki, kareivji,
partizāni), tomēr tagad stingrāk izvel-
dojas sižeta līnijas, izceļas atsevišķi
varoņu raksturi un darbība. Poēmu drī-
zrēt apspriedīs dzejas sekcijā. Domā-
ju, ka to vajadzēs vēl īsnāt un pār-
kārtot, bet ar savu idejisko spēku
un labo dzejas valodu tā tiešām ir abu
autoru vērtīgs sasniegums.

Ļoti svarīgi ir dzejniekam atrast sev
piemērotu dzejas žanru. Tā Valdis Rūja
rakstīja diezgan trafarieti braus dze-
joļus svētku dienām, mazliet labākus
un ietūgīgākus dzejoļus par celtniecī-

„Pūt, vējiņi!” pārstudējums Valsts Dailes teatrī

Par «tautas dziesmu» nosauktajai Raiņa lugai «Pūt, vējiņi!» piemīt nevis šos skaistums līdzīgi tautas dziesmas, bet senājam dziesmai, kuras motīvs vijas cauri visai lugas norisei.

Uz skatuves atdzīvojas folkloras tēli: sēdienīte un mātes meita, svešā māte, dzerājpūsis. Raiņim izdevies asi iezīmēt sociālās pretrunas, parādīt pretstatā mantīgajiem ļaudīm vienkāršos darba cilvēkus ar to likteni, taisnību, cīņu par savas laimes tiesībām. Tādēļ tā latviešu darba sievietes morālā skaistuma pārstāve Baiba un Orta, kā arī kontrasti Uldis un Gatiņš radīti ar dziļu ietjū un psiholoģisku smalkjūtību.

Tēlu asais sociālais pretstatījums, attieksmju pēkšņais samezģojums, mīlas jūtu pamāšanās un straujš uzplaukšana, pārvērtības cilvēkā stipru jūtu varā, — tas viss piešķir lugai spriegu dramatismu. Raiņa «tautas dziesmā» ir liela nokrāsu bagātība — gan satira un humors, gan vismalkākās, visintīmākās jūtas, kļūdas dvēseles īlgas, gan arī lielas kaislības un traģika. No dzidri lirisma un spriegā dramatisma saliedējuma izaug Raiņa lugas valdzinājuma spēks, kas nodrošina tās panākumus uz skatuves. «Pūt, vējiņi!» spēst pārliecināt mūsu tautas robežas.

No mūsu republikas teatru Raiņa dramaturģijai visuzmanīgāk piegādā Valsts Dailes teatrs, inscenējams pēc kara trīs lielā dziesma lugas. Jau 1945. gadā iestudēto un 1947. gadā Maskavā parādīto «Pūt, vējiņi!» Valsts Dailes teatrs prātā saglabāt repertuārā septiņus gadus. Pēc kādām 200 izrādēm, kad viss ietērs bija apdilis, teatris nolēmis lugu nenopemt no repertuāra, bet pārstudēt. Pie tam bijusi vēlēšanās ne tikai izrādīt uzspodrināt, bet arī padarīt realistikāku, atbilstot no dažām estētisma ieskaņām.

Teatra nodomi apsvēkami. Ir pareizi, ka Dailes teatris uzskata par savu pienākumu pastāvīgi turēt repertuārā lielākā latviešu dziesma lugas. Labi arī, ka teatris pēc laika pārlūko savu iestudējumu un vēlas to uzlabot.

Izrādes pamatmetus, kā tos režisore F. Ertne iecerējusi, var atzīt par patērētiem. Ziedošā dārza ieskaņa lauku sētā uz augstās Daugavas kraujas valda patriarhāla idile. Strādnieces nekurdēšanas strādā «par vēderu», godādīgā valdniega mājas īpašnieci par māti. Bārenīti Baibu iznesīgās mātes

meitas dēvē par «mīlo māšīnu», bet darbos «nodzen vairāk nekā zirgu». Uz tādu laimi kā mātes meitām tai nav tiesību.

Pērkona negalsam plosoties, atiras par Daugavu Uldis, straujš kā rita vējš. Staltais precinieks negaidīti pieveršas sedzībai Baibal un noraida grezno mātes meitu Zani. Tādā kārtā smagi aizvainojot lepo dzimtu. Saīst mēnīgā satība. Ir tā, it kā, Uldim ienākot Daugavmalas sētā, spēcīgas vēja pūsmas norautu patriarhālā miera pļīvurus un atklātu apspēlētās pretīskības. Idile strauji pāraug traģiskā konfliktā.

So līniju, kas ved no idiles uz traģēdiju, F. Ertne nēmusi par izrādes galveno asi. Līdz ar to, atmākojot liekulīgo patriarhālo satību un mieru, izrādē jānes dziļš sociāls saturs, un tā iegūst skaudrāku skaņu. Šī nokrāsa var nepatīkt tiem, kas pieraduši uzvert «Pūt, vējiņi!» liegākos toņos, bet šāda režisores pļēja ir pamatota un ar lugas materiālu pilnā mērā atbilstoša. Velksmīgi realizēta, šī koncepcija nodrošinātu spilgtu, aizraujošu izrādē, kas daudz ko teiktu skatītājam. Bet realizācija padevusi tikai pa daļai, un tāpēc izrādē tīru prieku negūstam.

Režijas lecere vislabāk realizēta lugas pirmajā pusē, kad idile vēl nav sadragāta, un dzīve, kas būtībā ir nekritna un netaisna, tērpjas skaistos vizuālos un slēptais aiz mēnīgās sirsnības. Maltuves aīnā iepriecina labi niansēti momenti, interesanta izdoma, dzīva darbība.

Otrajā un trešajā aīnā vēl turpinās, pakāpeniski izdzīdama, šī idiles līnija. To palīdz uzturēt komisks momenti, kas veidojot pārpilnību, precību izdarības, dejas, kam visam jāļecina par šķietami laimīgu, saulainu dzīvi. Bet arī padarīt realistikāku, atbilstot no dažām estētisma ieskaņām.

Tiktāl režijas lecere visumā realizējas. Tomēr rinda momentu jau modina skatītāja bažas, īpaši kustību pārmērība, nemitīgi skraidīšana un pārvietošanās, darbības forscēšana. Vai nebūs tā, ka ārējs straujums un visādas izdarības lūkos aizstāt trūkstošo iekšēju spēku un kvēli? Un tālākās aīnas rada, ka bažas bijušas vietā.

Pēdējās aīnas ir vājas. Nav atrasti izteiksmes līdzekļi, lai dabiski un pārliecinoši atklātu traģiku un lielas jūtas. Daži tēlotāji iekrīt skaļi patetiskā,

K. KUNDZIŅŠ

citi monotoni valdīgā tonī, vēl citi ar kustību pārmērību markē jūtu bangojumu. Lūk, piemēram, K. Valdmāņa Uldis monologā pie nolūzušās eglei gan metas pie zemes, gan lec kājās, gan veldo straujus, plašus žestus, bet šī «fiziskā darbība» paliek tīri fiziska vien.

Pirmās aīnas pārliecīgā par Ulda aizvainotību, Baibal pretojoties, tāpat par to, ka Baibas pretestība ir patiesa, bet tagad tālākajās aīnās nerodas pārliecība, ka tiešām pamodusies liela mīlestība, kas pārveido cilvēku un lei pārlī visam. Reizē ar to nav Raiņa lugai tik svarīgs cilvēka sirds poezijas, nav arī īstas traģikas, kas prasa visdziļāko jūtu patiesību. Se režijas lecere vairs nav realizējusi.

Ar lielu rūpību izstrādājot ārējo darbību, izdevies labi parādīt idiliskās sadzīves momentus, bet ar šo ārējo darbību vien neizdodas un nevar izdoties parādīt traģiku un padarīt saprotamu, kāpēc cilvēks iet nāvē.

Dailes teatra kolektīvam vairāk uzmanības jāvēlta izteiksmes līdzekļiem, kas vajadzīgi tur, kur jāatklāj cilvēka iekšējās pasaules visintīmākās kustības. Tur nepietiek ar ārējām izdarībām, bet vajadzīgs dzīvais, izjustais, apgarotais vārds. Tas vēl neskan.

Nedomāju, ka mēs iesim pārlīzu ceļu, meklējami valnu tai apstākļi, ka Dailes teatra aktieri neskanē vārsmas pēc tautas dziesmu dipodiju uzsvāra likumiem, bet lieto loģisko akcentu. Bez loģiskā akcenta nevar būt skatuves runas, un, dzīvojot tēlā, nevar skandēt kā dziesmas tēlot. Bet valna ir gan tai apstākļi, ka dejas runa nav piepildīta ar domu, tanī trūkst dabisko, patieso, savijīgojošo intonāciju, trūkst spēcīgas emocionālas apakšstrāvas.

Teatris gribējis veidot jauno iestudējumu realistikāk nekā iepriekšējo. Bet tas nav realisma patiesa pazīlējuma virziens, ja zaudējam poeziju, ja tēlus novadam sadzīves lugu varoņu plāksnē ar svaīdīgām jūtām un sīkām dūsmām. Bet K. Valdmāņa Uldis tagad lielā mērā atbilst Baibas teicienam: «Vējš tev prāts», un A. Dimītera Uldi nav vairs nekāda dīzuma, kad viņš trešajā aīnā iesprosto Baibu kaktā, likdams tai kāju priekšā. Noteikti jāuzsver, ka realistikāka māksla vajadzīga un iespējama visa cilvēka

dvēseles poezija, viss cildenums un dīzenums. Vēl vairāk: tieši ar realistikās mākslas līdzekļiem visistāk tas viss atklājams, tikai šie līdzekļi jāatrod. Arī visrealistikākajā traktējumā Uldim jābūt «jaunajam gaišumam» un Baibal jānes «tas dārgākais, kas ļaudīs». Izskauzot katru estētisma ieskaņu, reizē jākāpina tās dzidrās, kvēlās poezijas izskaņa, kas ir «Pūt, vējiņi!» dvēsele. Jāmeklē patiesīgi un smalki realistiski līdzekļi, kā izpaust ir intīmākās jūtas, ir lielas kaislības.

Visām lomām jaunajā iestudējumā ir divi tēlotāji. Baibu tēlo R. Roga un E. Kaldovska, Uldi — A. Dimīters un K. Valdmānis, Ortu — B. Ozoliņa un A. Baldone, Zani — V. Krūze un V. Brangule, Andu — V. Lasmane un V. Gribača, māti — A. Abele un I. Laiva, Gatiņu — J. Jurovs un A. Dūda, Didzi — H. Vazdiks un J. Menca, Clepu — L. Zvīgule un E. Bramberga.

Pašreiz teatris iesaista tēlotājus ik izrādē citā kombinācijā, tāpēc vērtēt salīdzinājumā pirmo un otro sastāvu nav iespējams. Tā kā daudzi no minētajiem tēlotājiem ir mākslinieki ar savu spilgtu īpatnību, dublantu tēli ir stipri atšķirīgi. Tai ziņā interesanti noskaidrot lugu otrreiz citā sastāvā. Pagaidām stablāki un krāsaināki ir lielāko tēlu to aktieru tēlojumi, kas piedalījušies jau iepriekšējā iestudējumā.

Rasma Roga pierāda, ka Baibas loma ir viņai pa spēkam. Vēl jāstrādā, meklējot patiesu, dabisku izteiksmi, sargoties no patosa ieskaņām. Īpaši jāpastrādā ar pēdējo cēlenu. Tur aktrises tēlojums tagad vēl iet no momenta uz momentu, nepaturot visu laiku kā apakšstrāvu to domu, ar kuru Baiba atnākusi uz piekrasti.

Otrai šīs lomas tēlotājai Eīzenījai Kaldovskai piemīt simpātiska īpašība — valrīšanās no patosa, tieksme pēc atturīgas vienkāršības runā, bet aktrisei nav izdevies izsargāties no pretējā jaunuma — runa kļūst monotona, neizskan jūtu dziļums, tāpēc nav pārliecības, vai šāds dziļums maz ir, un tēls kļūst pasīks.

Arturam Dimīteram Ulda loma ir jauna, un viņa tēlojums vēl nav īsti nostabilizējies. Aktieris veiksmīgi lieto spēcīgu kontrastu, sasniedz lespaidīgu kāpinājumu, bet vairāk jāpaver Uldi tās dvēseles īpašības, kas viņu padara milamu.

Kārlis Valdmānis tēlo Uldi jau īgti, viņa spēle brīva un atrāsīta, tanī daudz jauku momentu, tāpēc gribētos, ka aktieris pārvārtētu tos trūkumus, kuras nācās minēt.

Vēlās Krūzes Zane jāpieskaita pļe vislabākajiem tēliem šai inscenējumā. Viņa pārliecinoši sniedz to emociju pļivumu, par kuru trūkumu izrādē visumā nācās runāt, bet jāpādomā, vai ir labi, ka viņas uzmaššanās Uldim nonāk līdz komikai. Jaunās aktrises Viļa Brangule (Zane) un Vera Gribača (Anda) savu iesaistīšanu izrādē attaisnojušas. Ablem tēliem rūpīgā darbā vēl jāaug.

Ar siltu humoru un bagātu izdomu veldoto Hermana Vazdika Didzi skatītāji pazīst un mīl jau no iepriekšējā iestudējuma.

Vājs ir Jānis Menca Didzā lomā. Aktierim vēl daudz jāstrādā, lai nēvēlāmajā tēlotu tīkai jokdari. Šai nēvēlāmajā virzienā šlīd arī Elvīras Brambergas Clepa. Interesantu, svaļu uzverti Clepa lomai atrāduši Līlija Zvīgule, Irma Laival mātes tēlā jāatbrīvojas no patosa.

Viens no jūtāmākajiem izrādes mīnusiem ir tas, ka nav atrasts atrisnājums Gatiņa tēlam. Teatris gribējis rādīt, ka Gatiņš ir «savā ziņā varonis», bet nav izdevies to realizēt. Tagad Gatiņa tēls ir pavisam neskaids, attieksmēs pret Baibu skan kaut kas neīsts.

Dekoratīvais ietērs labi iecerēts, visos cēlēnos atklājot fonā Daugavas tāles. Māja atrodas augstā upes krastā, lejup uz upi ved taciņa, pa kuru otrā aīnā kāpj augšā abi laivinieki. Visai labs atrisnājums atrasts ceturtnās aīnas iekārtojumam, izveidojot plašu līveni dārzu. Pēdējās aīnas norisnās stāvu kļīnšu pakājē. Labo leceri E. Ripkls realizējis pavāji. Rūpīgāks varēja būt izgaismojums.

Mums ir tiesība prasīt, lai tās levērojams kolektīvs kā Valsts Dailes teatra mākslinieku saime sniegtu skaņīgu, nevalnojāmu klasiskās lugas izrādē, kurā būtu iekausēts viss vērtīgākais, kas sasniegts iepriekšējos «Pūt, vējiņi!» inscenējumos, paceļot to visu jaunā, augstākā pakāpē.

Jāsaka, ka tas šoreiz nav sasniegts. Izrādē ir interesanti un radoši iecerēta, pamati tai likti pareizi, bet uzdevumi nav līdz galam atrisnāti. Raiņa darbs neskan ar pilnu skaņu. Klasiskās latviešu lugas paraugizrādē neesam ieguvuši.

Turpinājums no 4. lapauses

bas temām ar levītiem tautas dejas stila elementiem, bet šie dzejojli bija viduvēji. Dažbrīd likās, ka V. Rūja pat pavisam apklusis. Tagad viņš sācis rakstīt satiras, un var teikt — V. Rūja atdzīvojas, daudzi viņa dzejojli skan dzīvi, sulīgi, droši. Gluži tāpat Lai-mons Pēlmanis, kura liriskie dzejojli ir diezgan bālasnīgi, fražaini un retoriski, daudz labāks ir satiras un humora žanrā. Viņa humoristiskie dzejojli bērniem «Līgta grib salmniekot», dzejojli par mazo jenkiju rotājam un ietēpīgo zēnu, kas jāja uz āza, ir atjautīgi un ļoti patīk mazajiem un arī lielajiem lasītājiem. Pēlmanim satiriskos dzejojlos gan dažreiz pietrūkst gaumes, tie skan pārāk robusti un nemākslinieciski — tāpat arī V. Rūjam. Tas nozīmē, ka viņiem vēl nav pietiekamas literāras kultūras un tā jāapgūst. Satori jābūt asai, bet mākslinieciskai.

Liekas, ka mūsu dzejā sācies satiras un fabulu ziedulāks. Fabulas tagad raksta daudzi — gan vecie dzejnieki, gan jaunie, pat mūsu vecie prozaīki. Daudz jaunu fabulistu izvīrza «Padomju Jaunatnes» pļelikums «Asā slotā», fabulas un satiru bieži sniedz laikraksts «Literatūra un Māksla», un raksturīgi, ka arī jauno autoru semināram iesūtītie gluži nepazīstamu autoru dzejojli vairums bija fabulas. Daudziem jaunajiem autoriem izdevies uzrakstīt virkni diezgan labu fabulu, bet visam šim lielajam fabulu būrumam ir arī lieli trūkumi. Fabulas pārāk līdzinās viena otrai, tās nolasot un nenosaucot autora vārdu, būtu grūti pateikt, kas tās rakstījis: T. Kalnājs, V. Rūja, V. Artavs, L. Pēlmanis? Tās gandrīz visas pārāk atdarina klasisko fabulu, ir zināmā mērā pseidoklasiskas imitācijas un šķiet bīstami vienādas. Tikai dažas fabulas, piemēram, T. Kalnāja «Varde un ekskavators», V. Rūjas «Pe-le un kombains», atrodam laikmetīgu personāžu un jaunu vīdi. Liekas, ka jaunajiem fabulistiem vajadzētu šai žanrā strādāt patstāvīgāk un radošāk. Mācīties no vecmeistariem ir teicami,

bet nav labi tos burtiski atdarināt — šāds ceļš ir pārāk viegls.

Pa vieglāko ceļu iet arī tie jaunie autori, kas raksta mīlestības dzejojlos. Jāpiekrit kritiķa V. Meļņa rakstam, ka mīlestība mūsu dzejā parādās nevis kā īstas, dedzīgas, nopietnas jūtas, bet kā viegls flirts, kā rotaļa. Tā ir tiešām kaut kāda nemitīga ķīkīšanās un gražošāns parkos, autobusos, automašīnās, pie traktoriem un druvās. Atdarīnot pazīstamo Isakovska dziesmu par robežsargu un meiteni pie akas, šādos dzejojlos meitenes nes traktoristiem krūzes, bet tie ūdens vietā prasu viņu sirdis vai skūpstus (O. Rojas, J. Plotnīka, J. Osmaņa dzejojli). Kādā O. Rojas dzejojli lasām, ka autobusā divi saskatās, nemaz viens otru tuvāk neapzinuši — meitene jauka, puisis jauks — un romāns gatavs!

Par mīlestību jaunie un arī vecie dzejnieki pļe mums pasākuši dzejojli it kā estrādes žanrā. Arī šādi dzejojli var būt patīkami, asprātīgi, izdevuši (kā, piemēram, A. Skalbes dzejojli par jaunēkli, kas parādis ar meiteni runāties pie viņas mājas loga, bet, pēc īlgākas prombūtnes atnācis, redz, ka tas vairs nav iespējams, jo mazās mājas vietā uzcēlts pļecstāvu nams un mīlotā meitene dzīvo tagad pļektnajā stāvā), taču slikti ir tas, ka par mīlestību dzejojli tālā šādā žanrā vai arī pļeknā sentimentālī. Vai tiešām šīs jūtas, kas tik nozīmīgas katram cilvēkam un sevišķi jaunatnei — mīlestības jūtas, kas var dot laimi, ledvesmot līleim darbiem, bet dažreiz sagādāt arī dziļas sāpes un vilšanās — nebūtu cīnīgas, lai padomju dzejnieki tās izteiktu patiesāk un nopietnāk. Ir taču mums labi paraugi — S. Ščipačova dejas, Nopietnākas un tīrākas jūtas sadzirdamas T. Bričkas dzejojli «Tev» un vairākos V. Bričevicas dzejojlos.

Runājot par T. Bričku, jāsaka, ka pēdējā gadā visos žurnālos un laikrakstos redzam tikai dažādus viņa atdzējojumus, bet viņa pašā dzejojlos neredzam. Liekas, ka pārmērīgā tulkošana, kurai ir turklāt gadījuma raksturs, no māc viņa pašā radošo darbu. To pašu varētu teikt par J. Osmani, kas, uzrak-

stījis vairākus diezgan labus bērnu dzejojlos, tagad pasācis atdzējojot šo un to, bet pats savus dzejojlos raksta visai pāvrīti, dažkārt apmierinādāms ar citu dzejnieku tīšiem vai netīšiem atdarinājumiem. Dzejas tulkošana ir ļoti nopietns darbs, un tam jāvēlta liela uzmanība — ir labi dzejnieki, kas ir slikti tulkotāji, jo nespēj iejusties cita autora darbā un to atveidot, saglabājot autora īpatnību. Ir arī labi dzejas tulkotāji, kas paši neko vērtīgu dzejā nav radījuši. Arī dažiem jaunajiem autoriem ir tulkošana spējas: tā studentis Uldis Kante ar lielu mīlestību un ietjū atdzējojis demokrātiskās Vācijas dzejniekus, bet viņa pašā dzejojli vēl skan nevarīgi. Viņš tulkojumus vairāk-kārt rūpīgi pārstrādājis un iesniedzis «Karoga» redakcijā. Zēl, ka nevienš no tiem vēl nav publicēts, jo demokrātiskās Vācijas dzejnieku darbi pļe mums nav atdzējojti. Labus Lermontova atdzējojumu konsultācijā sniedza jaunais autors Arnolds Silīņš un Michalkova fabulu atdzējojums — Jānis Bričs. Arī Vilma Daune ļoti nopietni strādā pļe dzeju tulkojumam — viņa atdzējoj Bairona dzejojus un Jakovļeva bērnu dzejojlos, un šai darbā viņai vērtīgu konsultāciju devis dzejnieks Bruno Saulītis. V. Daune tulkojumus panākus liellāku valodas skaidrību, lieto labākas atskaņas. Labi dzeju tulkotāji mums vajadzīgi tāpat kā labi dzejnieki. Tulkotājam ir sevišķi nepieciešamas lielas literāras zināšanas, augsta dejas kultūra, lai tas varētu izprast dažādu laikmetu dzejnieku darbus un tos pārlī atveidot kā stīlā, tā saturā.

Jaunajiem dzejniekiem un atdzējojājiem daudz var palīdzēt stingra, bet biedriska kritika, kuras paraugus mums devis Gorkijs — daudzu padomju rakstnieku audzinātājs. Arī stingrāks kritikas pamatā jābūt labvēlībai, patiesai gribai palīdzēt, jo dažreiz mazāk apdāvināts autors, nopietni strādājot, var izveidoties un attīstīties daudz vairāk nekā apdāvināts, bet laisks un nevēlīgs autors. Indra Mežnora, kuras dzejojli sākumā bija bīli, vienmuļi, izpļēduši, ar neatlaidīgu darbu levērojami uzlabojusi savu dzejojlu formu.

Dzeju ciklos par zvejniekiem, dzejojlos par strādnieku kora diriģentu, par kolchoza aitu ganī viņas valoda kļūvusi daudz gleznaināka, dzejojlu uzbūve stingrāka, dzejojlos ir īsta dzīves izjūta. Tas tāpēc, ka viņa strādā, mācās, pati meklē saskari ar zvejniekiem, kolchozniekiem un, piemēram, pagājušo vasaru pavadījusi kopā ar geologiem.

Bez vājas izredzes attīstīties tiem jaunajiem apdāvinātajiem autoriem, kas agri kļūst par profesionāliem, atstāj novārtā savu vispārējo un politisko izglītību, apvalnojas par katru mazāko alrādījumu un ledomīgi atraujas no rakstnieku kolektīva, nīcīgi zākā vecākos biedrus, kļūst literāri savrupnieki un bohemiēši. Agri vai vēlu viņi pļedzīvo nopietnas neveiksmes. Padomju rakstniekam jābūt kolektīva loceklim.

Daži mūsu kritiķi dzejnieku darbam pļelet pārāk formāli, nokritizē dzejojli tikai tāpēc, ka tam ir vājas atskaņas, neko neminot par dzejojlu valodu, uzbūvi, par tām domām un jūtām, kas tanī izteiktas. Ja mēs Raiņa nemirstīgo dzejojli «Lauztās priedes» aplūkojam tikai no atskaņu viedokļa, tad šādas rindas:

«Vējš augstākās priedes nolauza,
Kas kāpās pļe jūrmalas stāvēja.»

val
«Tu lauži mūs, naidīgā pretvara,
Mēs tāles sniegsim, kur laimība.»

ar atskaņojumiem nolauza — stāvēja, pretvara — laimība nevarētu ieteikt par paraugu nevienam jaunajam autoram. Un tomēr šīs dejas varenais domu, jūtu un ideju spēks, valodas dīzēnā, gleznainā izteiksmība liek nemanīt šādas vājas atskaņojumus, ko izlīdzina arī katra panta pēdējo divu rindu stingrās atskaņas:

«Pēc tālēm tās skatīeniem
gribēja sniegt,
Ne slēpties tās spēja,
ne muguras liekt.»

Un otrādi: var būt dzejojls ar priekšzīmīgām atskaņām, bet, ja tā valoda būs pļekla, bez īpatnības, bez jūtu un domu spēka — labās atskaņas to par labu dzejojli nepadarīs. Protams, labas

atskaņas dzejā ir ļoti svarīgas, un to sevišķi uzsver Majakovskis, pļelidzinādams labi izmeklētu atskaņu iedarbīgu bumbai. Jāvēlas, lai dzejojli vīes būtu labs, bet nedrīkst dzejā kritizēt tikai kādu atsevišķu formas elementu, nepieņemot visu pārējo, tāpat kā kritiķis nevar slāvēt tikai dejas saturu, neanalizējot tās formu.

No otras puses, daudzi jaunie autori vāji panes kritiku un tiem šķiet, ka tikai tas ir labs, kas viņus alavē. Viņi ļoti nesapmierināti, ja redakcijās nokritizē vai nepņem dzejojli, kuru tie labojuši pēc Rakstnieku savienības konsultanta norādījumiem. Nekad nevajag vienu dzejnieku uzskatīt par autoritāti un nepieņemt citu dzejnieku vai redaktoru kritiku. Dažreiz jaunais autors dzejojli, konsultācijā vairākkārt pārveidojams, tiešām ir uzlabojis, nogudīnājis, un tas šķiet jau pļepemams. Bet tas nenozīmē, ka darbs ir absolūti gatavs un nevalnojams. Arī šķietami vislabākajā dzejojli vērtīga acs varēs saskatīt kaut ko labojamu vai pārveidojamu. Pašam autoram rūpīgi jāapsver visi norādījumi un jāpieņem tie, kas darbam, pēc viņa domām, nāk visvairāk par labu, jo galīgais noteicējs par savu darbu var būt tikai pats autors. Bet tam nevajag aļķēt tikai uzslavas, gribēt, lai dzejojli katrā ziņā iespēz. Tad viņš kļūst aļķis pret savām kļūdām un kalts pļs sev.

Grūti pateikt, vai visi jaunie autori varēs izveidoties par ietiem, īpatniem dzejniekiem, to parādīs tikai vairāku gadu darbs. Rakstnieku savienības dejas sekcijā no savas puses būtu vairāk jāsarīko lekcijas par dzejnieka amata ļautājumiem, jāpānāk kādas poētiskas un literāras teorijas izdošana latviešu valodā, jāiesaista politmācību grupās tie jaunie autori, kas neapmeklē politmācības savās darba vietās vai mācību iestādēs, jānodibina ciešāki sakari ar jauno literātu apvīenībām citās mūsu republikās pļeētās.

Tātad mans vēļējums — strādāt un mācīties. Mācīties no labākajiem padomju rakstniekiem, no klasiķiem, no mūsu dzīves, no mūsu partijas. Un patiesi mīlēt dzīvi, cilvēkus, darbu.

PADOMJU ŠACHISTU LIELA UZVARA

Gandrīz divus mēnešus (29. VIII — 25. X) visas pasaules šachistu vīribu saistīja starptautiskais turnīrs Šveicē. Šai sacensībai bija jānoskaidro, kurš no visas pasaules spēcīgākajiem lielmeistariem būs cēnīgs 1954. gada martā-aprīlī Maskavā mača sacensībs ar M. Botvinniku par pasaules čempiona titulu.

Kapitalistisko valstu šacha organizācijas mobilizēja visus līdzekļus, lai neatkārtotos tāds stāvoklis kā nesen notikušajā L. Rudenko—E. Bīkova mačā par pasaules čempiones titulu šachā sievietēm: kura no partnerēm arī uzvarētu, pasaules čempione paliek padomju šachiste. Pirmais solis šī virzienā bija — iedabūt pasaules meistariem pretendentu turnīra dalībnieku skaitā lielmeistarus Staļbergu un Gligoriču, kas arī izdevās, kaut gan 1952. gadā Stokholmā izcīnītajā starptautiskajā turnīrā viņi šādas tiesības neieguva. Pēc tam tika darīts viss iespējams, lai kapitalistisko valstu pārstāvjū cēnīgi sagatavotos cīņai pret padomju šachistiem. Jau ilgāku laiku amerikāņu prese centās plaši izkreativēt ASV čempionu S. Reševski kā spēcīgāko lielmeistaru pasaulē. Treniņa nolūkā tika sarīkots viņa mačs ar argentīniešu M. Naidorfu. Lielmeistariem G. Staļbergam (Zviedrija) un S. Gligoričam (Dienvidslāvija) tika dota iespēja piedalīties vairākos starptautiskos turnīros. Kā tagad noskaidrojies, arī bijušais pasaules čempions holandiešis M. Eive ilgā laiku slepenībā trenējies ar 6 valstu spēcīgākajiem meistariem.

Padomju šachisti devās cīņā, apzinoties, ka viņu uzvara šī sacensībā būs spilgtā liecība par padomju šacha mākslas augsto līmeni, pierādījums tam, ka padomju šacha skola prasa meistara jaunrades, sportiskas uzvaras grības, cilvēka ētikas un pilsoņa patriotisma vienotību. Ši atziņa un tās neatdalīgais realizējums tika nostādīts priekšā t. s. «amerikāņu šacha skolas» pamatmetodei, kas pieprasa: spēlējot uz neizšķirtu, gaidīt pretinieka kļūdu, iegūt uzvaru ar visiem atļautiem un neatļautiem līdzekļiem. Raksturīgi, piemēram, ka Naidorfs piedāvāja Boļeslavskim neizšķirtu jau 11. gājienā, bet Reševskis vairākkārt nekaunīgi piedāvāja Kotovam neizšķirtu zaudētā stāvoklī. Reševskis centās arī jaukt sacensības ritmu, atsakoties spēlēt sestdienās it kā reliģiozu motīvu dēļ. Sādi un tamlīdzīgi pagēmiņi tomēr nespēja mūsu šachistus samulsināt un lielā Šveices starptautiskā turnīra smagais «maratons» (15 dalībnieki, kuri katrs ar katru spēlēja 2 partijās) noslēdzās ar padomju šachistu spīdošu uzvaru.

Pirmo vietu un līdz ar to tiesības cīnīties mačā ar M. Botvinniku par pasaules čempiona titulu ieguva starptautiskais lielmeistars Vasiļijs Smislovs. No iespējamajiem 28 punktiem viņš ieguva 18, zaudējot tikai vienā partijā — pret Kotovu. Tālāk seko D. Bronšteins, P. Keress un S. Reševskis (16 punkti katram), T. Petrosjans (15 p.), J. Hellers un M. Naidorfs (14,5 p.), A. Kotovs un M. Taļmanovs (14 p.), J. Averbahs un I. Boļeslavskis (13,5 p.). Turnīra tabulu noslēdz L. Sabo (13 p.), S. Gligoričs (12,5 p.), M. Eive (11,5 p.) un G. Staļbergs (8 p.).

Padomju šachistu kārtējā uzvara liecina par padomju šacha kultūras nemīgtu augšupeju. Ļoti daudzas partijas, kas spēlētās Šveices starptautiskajā turnīrā, ir mūsu lielmeistaru jaunrades augstvērtīgs sasniegums. Visā pasaulē ar lielu interesi gaida M. Botvinnika un V. Smislova maču.

Jānis Fride

Baltijas republiku tēlotājas mākslas konference norādīja, ka daudzi latviešu padomju mākslinieki izvēlās savos darbos parādīt dzīves īstenību.

*

KO VIŅS REDZ CAUR SAVAS DARBNICAS LOGU, UN KO VIŅS ATVEIDO.

Cha-cha zīm.

Senās zemes jaunība

Piezīmes par tautas Bulgariju

Si simboliskā sastapšanās notika vienā no dzelzceļa stacijām tuvu pie Donavas, Bulgarijā, gandrīz uz Rumānijas robežas. Satikās divi vīrieši: uz ziemeļiem, uz Maskavu, brauca Bulgarijas lielākā teatra — Valsts operas un baleta teatra kolektīvs, bet uz dienvidiem, uz Sofiju, Maskavas Padomes vārdā nosauktais teatrs, kuram bija lemts gods pārstāvēt padomju teatra kultūru draudzīgajā Bulgarijā.

Kultūras vērtību apmaiņa starp Bulgariju un Padomju zemes tautām ieguvusi dzīvīgu palieku vietu kā tēlcama un nesatricināma tradīcija. Padomju lasītāji augstu novērtējuši Christo Boteva, Ivana Vazova, Jelina Pelina, Christo Smirnovska un citu izcilu Bulgarijas vārda meistaru darbus. Desmitos padomju teatru uzvesta bulgāru mūsdienu dramaturga Orlina Vasiļeva luga «Zemes paradīze». Daudzi tūkstoši padomju skatītāju ar interesi noskatās bulgāru jaunās kinofilmas.

Milzīga interese Bulgarijā ir par padomju kultūru. Bulgarijas darbaudis ar lielu uzmanību un mīlestību vēro katru soli padomju literatūras, zinātnes un mākslas attīstībā. Krievu literatūra jau kopš seniem laikiem bijusi ikviena brīvā domājoša bulgāra draugs un padomdevējs. Pušķīga kvēlā muza bija rada Christo Boteva dedzīgajai dvēselei. Mācīties no L. Tolstoja, I. Turgeņeva, M. Gorkija darbiem, izauga un pilnveidojās bulgāru proza. Lubens Karavelovs tulkoja Ševčenko dūsmu pilnās dzejas, Geo Milevs — Majakovska gara skolnieks — ar aizrautību lasīja lieliskā padomju dzejnieka ugunīgās vārsmas. Pietīks, ja pateikšu, ka Lēva Tolstoja darbi Bulgarijā piedzīvojuši 326 izdevumus, to kopmētiens ir simtiem tūkstošu eksemplāru liels. M. Gorkija grāmatu kopmētiens bulgāru valodā sasniedzis 600 tūkstoš eksemplāru. Ne-

parastu popularitāti Bulgarijā ieguvis padomju grāmata.

Izdots ap tūkstoš padomju dailliteratūras darbu vairāk nekā seši miljoni eksemplāru lielā kopmētiens.

Marksisma-lenīnisma klasiku nemirstīgie darbi iedvesmo Bulgarijas darbaudis viņu cīņā par socialisma uzcešanu. V. I. Leņina un J. V. Staļina darbu kopmētiens valstī ar septiņiem miljoniem iedzīvotāju jau sasniedzis 3,5 miljonus eksemplāru.

Padomju rakstnieku un dramaturgu darbos bulgāru lasītājs un skatītājs meklē atbildi uz jautājumiem, kas gūst viņu, uz jautājumiem, kas skar jauno dzīvi, jauno etiku un morāli.

Man bija izdevība noskatīties Maskavas Padomes vārdā nosauktā teatra pirmo izrādi Sofijā. Uzveda Bij-Belocerkovska «Vētru». Pārplūdītā skatītāju zālē, sirdī pamirstot, noklausījās katru lugas varoņu repliku. Tālo divdesmito gadu padomju dzīves savijpošanās ainas, kas radušas atspoguļojumu lugā, saistīja skatītāju uzmanību. Bulgāru skatītājs ar pateicību domā par to, ka viņa zemei nav nācies pārdzīvot daudzās grūtības, kas bijušas lemtas padomju laudim. Tajā pašā laikā ne mazums lugas situāciju un repliku tieši sasaucas ar Bulgarijas vārdiem un pat ar tās šodienu.

Līdzīgu atmosfēru, kad valda ciešs kontakts starp skatuvi un skatītāju zālē, man nācies izjust arī Bulgarijas teatru izrādēs. Atceros, cik aktīvi nēma pie sirds skatītāji nelielajā Melnās jūras piekrastes pilsētā Burgasā tās vietējā tautas teatra uzvedumā O. Vasiļeva luga «Mīlestība» sarežģījumus. Lugas centrā ir jaunās morāles, mīlestības, ģimenes problēmas.

Teatra māksla un muzika tautas Bulgarijā ieguvusi ārkārtīgi lielu mīlestību un popularitāti. Sofijā visi teatri ir pārpildīti. Operas teatrim uzcelta jauna ēka ar 1400 vietām skatītājiem, bet jau projektē vēl lielāku. Dramatiskie teatri un simfoniskie orķestri pastāv gandrīz visos apdzīvotajos (rajonu) centros, un vairākas pilsētas ir vēl arī operateatri. Dažā no tiem, kā, piemēram, Staļinas pilsētā (agrākajā Varnā) vai Stara-Jegorā, ir teatri ar augstu profesionālās meistarības līmeni.

Līdzās O. Vasiļeva lugai «Mīlestība» bulgāru skatītājos popularitāti izpelnījusies N. Ikonomova luga «Borovs ciems». Šī luga atdzīvina vienu no varonīgajām lappusēm bulgāru tautas vēsturē — tā parāda bruņoto sacelšanos pret buržuāziski fašistisko diktatūru 1923. gada septembrī. Lielu interesi bulgāru skatītāji dāvā arī lugām par mūsdienu dzīvi.

Bulgāru literatūrā tautas šodienas dzīve atspoguļota jau vairākas grāmatās. Bulgāru mūsdienu prozas labākais darbs ir D. Dimova romāns «Tabaka», kura darbība noris monarcho-fašistu kundzības gados.

Bulgāru rakstnieki un mākslas darbinieki tautas demokratisks Bulgarijas deviņus gadus ilgajā pastāvēšanas laikā paveikuši ļoti daudz.

Bet Bulgarijas šodienā ir dižena un neparasta. Valstī, kas pagātnē bijusi agrara, atpalikusi zeme, top varena socialistiska industrija, tiek atklātas jaunas zemes dziļu bagātības, ar padomju pirmindas tehniku apbruņotā lauksaimniecība droši un pašāviņi iet pa socialistiskās pārkārtošanas ceļu. Dimitrovas martenkrašnis, Dimitrovgadras industrijas giganti, ogļraču un metalurģu, traktoristu un kombainieru varonība darbā, kviešu un kukuruzas, kokvilnas un rīsa, tabakas un vīnogu rekordražu meistaru slavenie veikumi, lopkopju lielie panākumi, drosmīgie eksperimenti, kurus veic zinātnieki, kas ne tikai studē padomju zinātnes sasniegumus, bet arī attīsta un padziļina tos, un, pate galvenais, jaunu cilvēku izaugsme ļoti sarežģītie procesi, ētikas un morāles normu rašanās — lūk, tematu un problēmu neizmējamais rezervuārs rakstniekiem, komponistiem, tēlotājiem māksliniekiem, režisoriem, skatuves māksliniekiem!

Bulgarijas komunistiskā partija un tautas valdība radījušas visus apstākļus literatūras un mākslas attīstībai. Bulgāru rakstnieku darbus izdod metālos, kas daudzkārt pārsniedz privāto izdevniecību metālos nesēnā pagātnē. Operas un dramatisks teatru durvis plaši atvērtas tautai.

Tautas Bulgarijai raksturīga parādība ir jaunā krāšņais sazēlums, radošo spēku straujais uzplaukums. Senā bulgāru zeme, kas izgājusi cauri mocekļu, upuru un ciešanu gadsimtiem, radījusi cilvēkus, kas norādījušies pārbaudījumos un cīņā, cilvēkus, kas dara brīnumus, kas drosmīgi pārveido dzimtas zemes izskatu, nodrošina priekā pilnu šodienu un vēl gaišāku rītdienu savai skaletajai dzimtenei. Ejot pa miera, demokrātijas un socialisma ceļu, bulgāru tauta neapšaubāmi gūs jaunus, lieliskus panākumus kultūras un ekonomikas celtniecībā.

Ļubomīrs Dmīterko

Sofija-Kijeva, oktobris.

(«Pravda»)

ŠONEDĒL

3. novembrī Sanitārās izglītības namā, Raiņa bulvārī 15. ārstu E. Gercfelda lekcija «Padomju medicīnas sasniegumi vēža ārstēšanā un profilaksē» (latviešu valodā). Sākums plkst. 18.

4. novembrī Virsnieku namā Baltijas flotes dziesmu un deju ansambļa koncerts. Sākums plkst. 20.

2. novembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Redkolēģija: J. Laganovskis (redaktors), I. Gerocka, A. Grigulis, N. Grīnfelds, V. Kaipinā, R. Lāca, I. Muiznieks, K. Plūksne, J. Sudrabs.

Mākslinieciskās pašdarbības autoru darbu konkurss

Lai aktivizētu jaunrades darbu visplašākās darbaļaužu masas, Latvijas PSR Kultūras ministrijas Republika-niskais tautas mākslas nams kopā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Etnogrāfijas un folkloras institutu, Latvijas PSR Padomju komponistu savienību un Latvijas Padomju rakstnieku savienību rīko mākslinieciskās pašdarbības koru kolektīvu un komponistu tēsmu un instrumentālās muzikas un pašdarbības dzejnieku (telcēju) dziesmu tekstu konkursu. Konkurss pieņem koru un solo dziesmas, duetus, trio, kvartetu, instrumentālo muziku, dzejoļus, poēmas, balades u. c., sacerējumus latviešu un krievu valodā, vēltus Komunistiskajai partijai, Padomju Dzimtenei, tautu draudzībai, cīņai par mieru un solidaritāti, socialistiskā darba varoņiem, sadzīves jautājumiem; liriska, humoristiska un satiriska saturs darbus. Sacerējumus ar devīzi slēgtās aploksnēs ar uzrakstu «Jaunrades konkursam» adresēt Republikāniskajam tautas mākslas namam, Rīgā, Komunālā ielā 2, līdz 1953. gada 31. decembrim. Autors uzvārds jāiesūta atsevišķā aploksnē ar to pašu devīzi.

Jaunrades konkurss iesūtītos labākos darbus publicēs, par pārējiem darbiem autori saņems rakstiskas recenzijas.

Konkursa rezultātus paziņos līdz 1954. g. 1. februārim.

Jaunas filmas

„Kuģi uzbrūk bastioniem”

Jaunā mākslas filma «Kuģi uzbrūk bastioniem» ir filmas «Admirālis Ušakovs» turpinājums. Tajā attēlotas izcila krievu admirāļa vadītās eskadras kara gaita Vidusjūrā, kas noslēdzās ar vēsturē vēl nepieredzētu uzbrukumu no jūras cietoksnim Korfu salā un ar tā ieņemšanu.

Filmā aptverti daudzi vēsturiski notikumi un personas, jo ar admirāli Ušakovu savas kauju gaitās tieši vai netieši nācās saskarties daudziem cilvēkiem. Tur ir Suvorovs un Nelsons, divi Krievijas carī — Pāvils un Aleksandrs I, ģenerālis Bonaparts un vēl daudzi jo daudzi citi. Dabiski — ka dziļi atklāt visu vēsturisko personāžu raksturus nav varējis ne scenarists, autors A. Steins, ne arī filmas inscenētājs M. Romms. Bet arī šajā vēsturisko tēlu kaleidoskopā izceļas Suvorovs, kura lomā lieliski veidojis S. Petrovs. Tas ir cēnīgs partneris admirālim Ušakovam, kuru meistarišķi tēlo I. Pereverzevs.

Neapšaubāms scenarista un režisora nopelns ir vienkāršo jauzū tēlu: Tichons Prokofjevs (S. Bondarčuks), Pirožkovs (M. Pugovkins), Viktors Jermolajevs (G. Jumatovs) un citi. Tie ir viengabalaini, dzīvi raksturi.

*

Reizē ar šo filmu rīt Padomju Latvijas kinoteatros sāks demonstrēt otru jaunu krāšņo padomju filmu «Dzimtās zemes dziesmas». Tā ir filma-koncerts, kurā parādīti krievu dziesmu un deju labāko izpildītāju — gan kolektīvu, gan arī solistu sasniegumi.

L. G.

LARP Kultūras nama dramas ansamblis iestudējis A. Čehova lugu «Tevoci Vāpi». Attēlā: izrādes 1. cēliena skats. V. Lavrentjeva uzp.